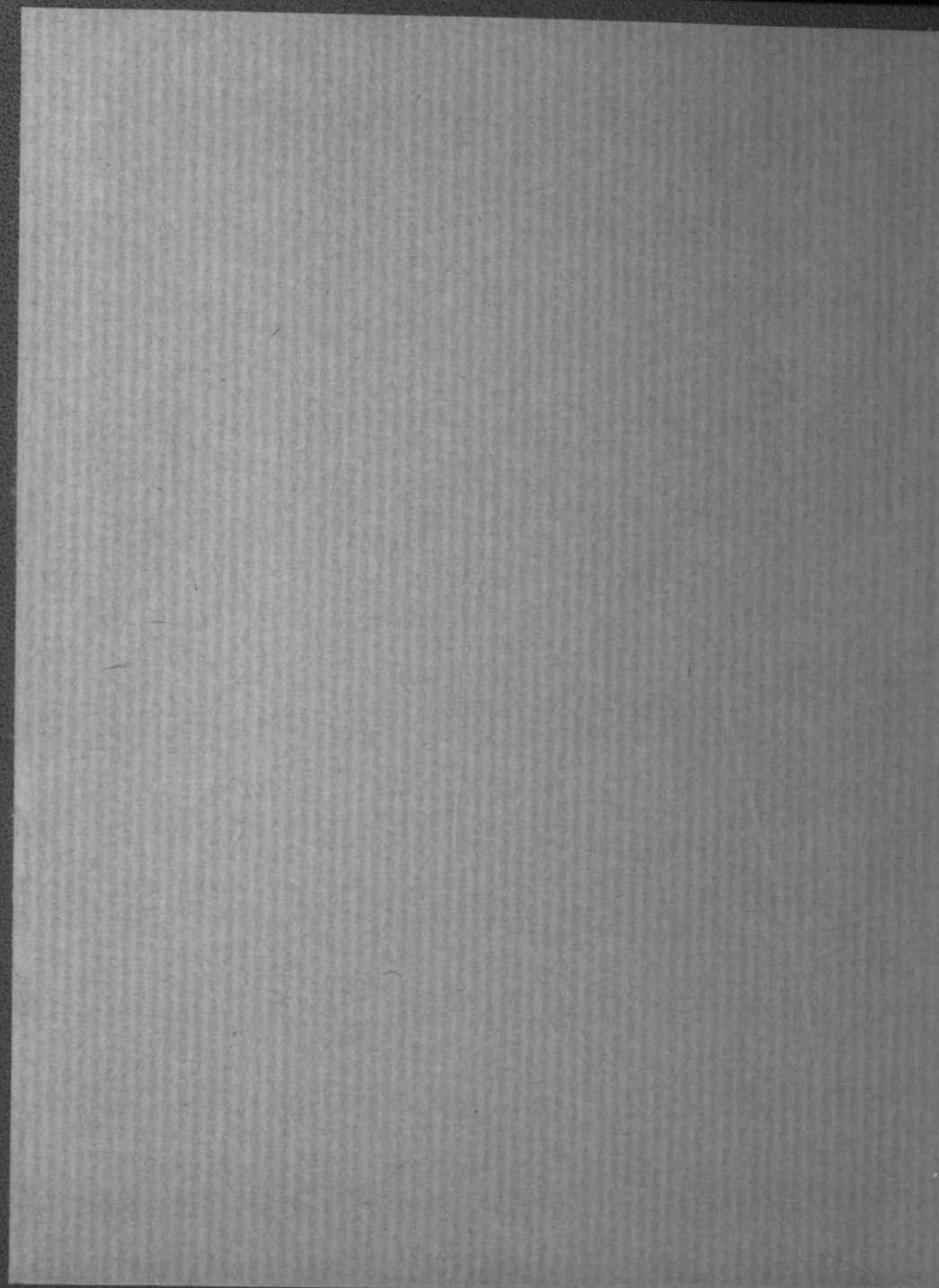

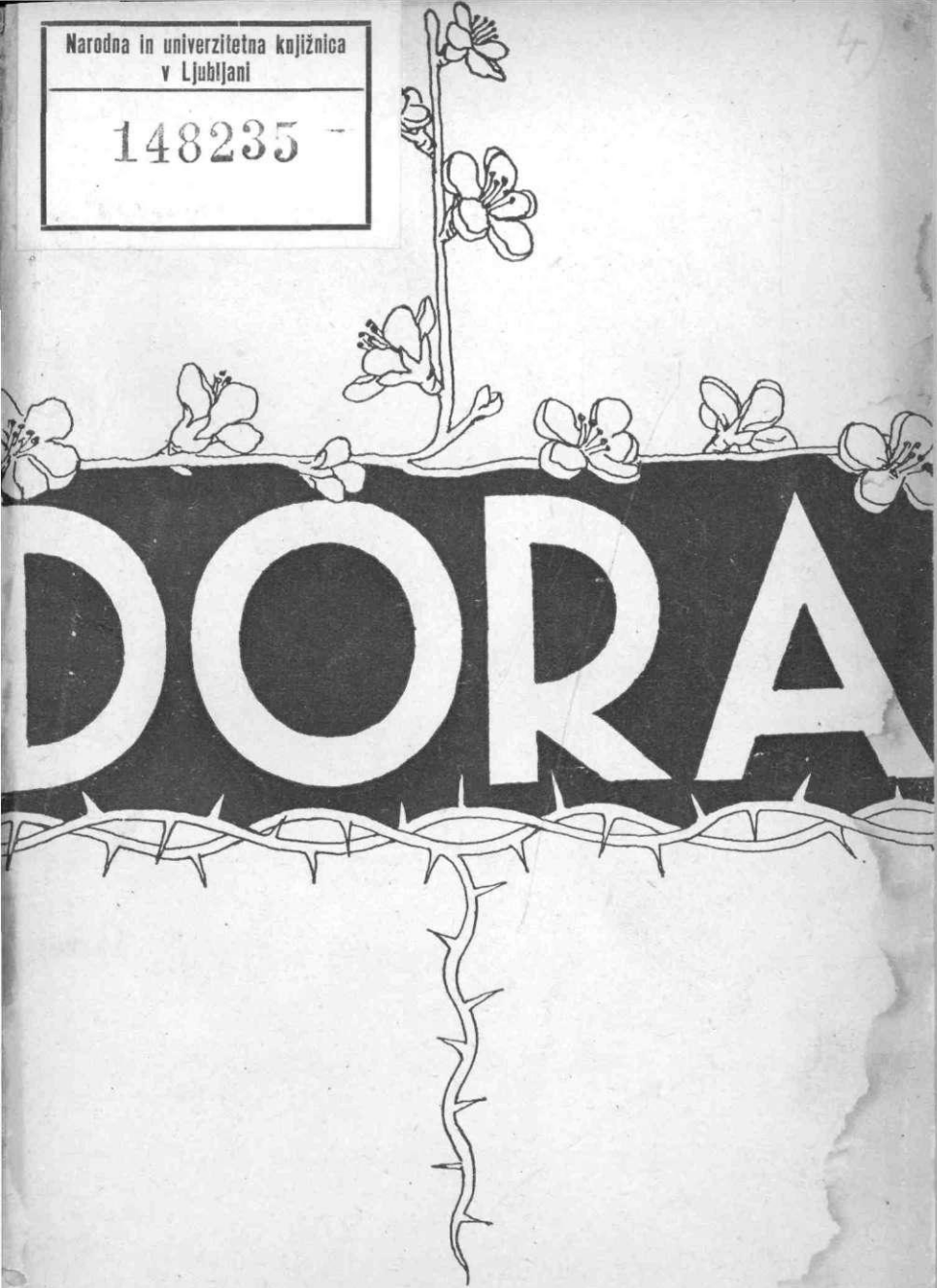
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

148235

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

148235 -

PAVLINA PAJKOVA

D O R A

POVEST

1938

SODALIZIO S. ERMACORA — GORIZIA.

148 235

Naslovna stran je narisala Mara Kraljeva.

Z dovoljenjem cerkvenega oblastva.

148235

N 918/1960

Tipografia Consorziale - Trieste (maggio 1938).

I.

V času, ko se začenja moja povest, sem bila stara petnajst let. Ljudje pravijo, da sem bila lepa. Jaz tega nisem vedela, a se za to tudi nisem brigala. V petnajstem letu ženska še ni gizdava.

Ime mi je Doroteja, a klicali so me vedno skoraj vsi samo Dorica in Dora.

V hiši, kjer še zdaj živim, sem zagledala luč sveta in prebila svoja presrečna otroška leta. Družbo so mi delali oče, že star mož — mater sem izgubila kot dete v zibeli — nad vse ljubljeni brat Lojz in pa zvesta služabnica stara Jerica.

Jerica je bila naša služabnica. Bila je obenem tudi za gospodinjo. Mene in brata je ljubila, kot bi bila najina mati, a stregla nama je kot najpokornejša dekla. Jerica je kuhala, prala, šivala za nas vse in poleg tega obdelovala majhen vrtec okoli hiše in opravljala živino v hlevu. Bila je z eno besedo glavni vogel naše hiše, brez katerega bi se bila menda vsa naša hiša podrla.

Brat je bil tri leta starejši od mene. Bil je takrat dijak sedmega latinskega razreda in je torej v mojo največjo žalost preživel vsako leto deset mesecev v precej oddaljenem mestu.

Oče je bil bolj majhne, suhe postave. Bil je jako zgovoren človek, imel je živahne oči in rad je krilil z rokami. Bil je od nog do glave poštenjak. V mladosti je študiral za doktorja pravde in odprl pisarno v nekem mestecu. Delal je marljivo, toda brez uspeha. Morda ni imel srca, da bi drl ljudi, morda mu je bila sreča nemila, resnica je, da je, še preden je preteklo leto, zaprl pisarno in se preselil na deželo. Tu si je kupil hišico in nekaj polja ter živel srečno in zadovoljno s svojim doktorskim imenom. Dobri kmetje vse okolice so ga spoštovali in zavoljo njegove modrosti občudovali.

Kakor je bil prej v mestu zadnji, je bil zdaj v vasi prvi. Poleg doktorske slave si je pridobil kmalu tudi župansko. To je obdržal do smrti. Županil je blizu trideset let. Šele v petinštiridesetem letu mu je začelo postajati dolgčas. Izbral si je v zakon ženico, mojo mater. A ta ga je le malo časa spremljala v življenju. Umrla je štiri leta pozneje in mu je pustila dva otroka: brata in mene.

Naša vas je lepa s svojimi majhnimi pobeljenimi hišicami, s širnim prijaznim poljem. Obdana je z gosto obraščeni vinskimi goricami in z obilnimi potočki.

Moje življenje je bilo čez vse mere prosto. Vstajala sem navadno s soncem in lastovicami, nabirala cvetice ter počivala na pragu naše hiše. Vse ljudi sem imela za dobre, vsakega sem ljubila, vsakemu zaupala; v duši pa sem čutila ono lahkomišno radost, ki je lastna prvi, brezskrbni mladosti. Druge sreče nisem poznala niti zahtevala.

Ko je duša že izkušena, se pridruži sedanjemu veselju skrb za prihodnost. Neizkušena duša pa je trdno prepričana, da je življenje posuto s cveticami, da mora ostati vedno tako.

Bivati v družbi stare Jerice, uživati ljubezen dobrega očeta, poslušati govorico muhastega brata, obdelovati lastni

vrtec, jasnina neba, domači zrak in petje, to mi je zado-
stovalo k sreči.

Obilnosti nismo nikdar imeli, a meni se je zdelo, da sem
bogata. Kruha sem imela dovolj, cvetic dovolj in berači niso
nikdar odhajali od našega praša s praznimi rokami.

Bil je sveti večer. Sedela sem sama v dobro zakurjeni
izbici poleg kuhinje. S slastjo sem čitala neko tolovajsko
povest. Vsa sem žarela v lica, tako me je razvnelo in zani-
malo tisto grozno čitanje. Zdaj pa zdaj sem pogledala plaho
v okno. Zdelo se mi je, da se bo tam nepričakovano prika-
zala črno-bradata kuštrava glava kakega razbojnika. Med
čitanjem pa sem z veliko radostjo poslušala glasno cvrčanje,
ki je prihajalo iz kuhinje, kjer so se pražile ribe. Med tem
okusnim cvrčanjem, ki mi je delalo sline v ustih, sem čula
ropot posode in lesenih cokelj Jerice, ki se je podvizala s
pripravljanjem večerje.

Zdaj se vrata nenadoma odpro in v sobo stopi oče
oblečen v kožuh.

«Zdoma greste, oče, pa v tem mrazu?» ga vprašam
začudeno.

«Dorica, ali ni že premračno za čitanje?» reče skrbno.
«Nocoj je sveti večer in smeš torej skrajšati svoje učenje.»

Ljubi oče je menil, da čitam šolsko knjigo. V šolo
namreč nisem hodila nikdar. Do desetega leta mi je pustil
oče svobodo, po desetem letu pa me je sam poučeval po eno
uro na dan v čitanju, računstvu in nekaj malega v prirodo-
pisju in zemljepisju. Dvakrat na teden pa sem hodila h
gospodu župniku, da me je poučeval v krščanskem nauku.

Na očetov prijazni opomin močno zardim. Še na misel
mi ni prišlo oni dan, da bi se učila. Pač pa sem že zjutraj
hitela k mlinarjevim, našim sosedom, da bi dobila na posodo
kako knjigo, s katero sem si mislila preganjati dolgčas o
božičnih večerih.

Bogati mlinar je imel hčer, ki je bila eno leto starejša od mene. Že lani so jo bili dali v mesto, da bi se naučila nemškega jezika, finih ročnih del in ne vem še česa vsega. Hoteli so iz kmečke deklice napraviti mestno gospodično. Mlinar in mlinarica pa sta bila trda kmeta, ki nista znala ne pisati ne brati. Bila sta bogata in denar ju je prevzel. Minka, tako se je njuna hči imenovala, je prišla sinoči domov, da bi pri svojih praznovala božične praznike. Iz mesta je prinesla več kot ducat majhnih knjižic, same povesti o čarovnicah, škratih, tolovajih in zakletih gradovih. Izprosila sem eno knjigo na posodo ter jo skrivaj čitala.

«Veste, oče», začnem torej obotavlja se, vendar s trdnim namenom povedati mu resnico; «ta knjiga ni —»

A oče me ne pusti dalje govoriti. S klina sname klobuk in iz kota pri peči vzame debelo gorjačo ter reče s poudarkom: «Danes imam še važen pot. Tomažu pri žagi ni nič kaj dobro. Dal me je poklicati, ker hoče še nocoj napraviti testament.»

«Oh očka», rečem jokaje, «nocoj tedaj ne boste z nami večerjali? Nocoj, na sveti večer? Ostanite doma, oče! Starem Tomažu gotovo še ni tako slabo. Jutri je tudi še čas.» Po teh besedah vzamem očetu klobuk in palico iz rok, da ne bi odšel.

Oče se dobrohotno nasmehne, me poljubi na čelo in pravi s tolažljivim glasom: «Moram iti, Dorica. Saj je to moj posel in — moj zaslužek. Zdaj je pol štirih. Ako pojde vse prav, upam priti do pol osmih že nazaj.»

«Potem pa idite v božjem imenu», rečem z vzdihom, denem očetu klobuk na glavo, mu zapnem gumbe kožuha in mu ovežem toplo ruto okoli vratu.

«Tako, očka. Kajne da vas zdaj ne bo zeblo?» Nato mu podam palico in mu še rečem: «Poglejte mimogrede na pošto, ali ne leži tam kako pismo od Lojza.» Tedaj je bil že zunaj. Skozi okno sem ga videla, kako je čvrsto in brzih korakov stopal po cesti.

Bilo je šele pol štirih, a v sobi je bil že mrak. Vzajem prejšnjo knjigo, primaknem stol k oknu, da bi bolje videla, in čitam dalje.

V kuhinji začujem neko godrnjanje. «Kaj se je Jerici neki pripetilo», si mislim, «saj ne godrnja rada», in grem pogledati v kuhinjo.

«Kaj se ti je zgodilo, Jerica, da si postala nenadoma tako sitna? Zakaj kregaš Varija in mačka? Morda zato, ker oče ne pride pred deveto uro nazaj, ti pa si želela, da bi nocoj večerjali že ob šestih?»

Nisem se motila; uganila sem vzrok Jeričine slabe volje.

«Se ve», se mi začne Jerica zdaj pritoževati, «tako sem se podvizala, da bi bila večerja pripravljena do šeste ure. Zdaj pa ni misliti na večerjo pred deveto. Jaz pa sem obetala botri Urši, da ji ob sedmih pridem pokazat, kako se dela orehova potica.»

«Pojdi, Jerica», rečem z moškim poudarkom, «ali je vredno se jeziti radi take malenkosti. Pa še danes, ko je predvečer najsvetejšega dneva. — Le idi k svoji Urši; brez skrbi napravita potice. Jaz pa bom čakala na očeta in mu postregla z večerjo.»

«Tako sama? Ali te ne bo strah in dolgčas?» je ugovarjala Jerica bolj tiho. Lice se ji je svetilo od veselja, da bo vendar smela iti k Urši.

«Mene da bi bilo strah!» odvrnem ponosno. «Saj nisem več otrok. Če bi mi pa bilo res dolgčas, bom pa molila», pristavim obotavljaje se in se izogibljem Jeričinemu pogledu.

Moja vest ni bila čista. Medtem ko sem Jerici obetala, da bom molila, sem se v srcu veselila, da bom lahko čitala svojo zanimivo povest, ne da bi me kdo motil.

Četrť ure pozneje je presrečna Jerica korakala proti vasi. Za njo je bil vselej praznik, kadar ji je čas dopuščal obiskati prijateljico Uršo. Urša je bila znana kot največja klepetulja vse vasi in s tem je dovolj povedano.

Ko sem bila sama v hiši, sem zaklenila hišna vrata z dvojnimi zapahom, potegnila zaveso čez okno, vrgla nekaj polen v peč in sedla poleg luči, da bi dalje brala svojo zanimivo tolovajsko povest. A kje je ostalo ono veselje do čitanja, ki sem ga imela poprej? Nisem mogla več čitati. Dodevalo se mi je, da drva v peči tako čudno prasketajo in da ura na steni močneje in hitreje kakor navadno bije svoj tik-tak. Zdaj pa zdaj je počilo pohišstvo, veter je zatulil, da so vrata zaškripala, luč pa je tako slabo gorela! — Začela sem se bati. Srce mi je bilo, kakor da bi udarjal po njem s kladivom. Zakrila sem lica z rokami in zamižala.

Čez nekaj časa dvignem glavo, se pokrižam ter stopim k pisalni mizi. Tam vzamem svečnik in prižgem še eno svečo. Zdaj je bilo v sobi svetlejšo in to me je nekoliko ohrabilo. Vzamem molitvenik in začnem iz njega brati. Kako rada in kako pobožno sem molila, da sem preganjala strah. Med molitvijo mi je postalo pri srcu lažje. Napravila pa sem trden sklep, da Jerica ne sme nikdar več iti ponoči zdoma.

II.

Molila sem s trepetajočim srcem že kake pol ure, ko sem začula neko trkanje na okno. «Morda je oče prišel nazaj!» sem mislila veselo iznenadena in skočila kvišku. Oče je namreč imel navado trkati na šipo, kadar je zvečer prihajal domov. Čez malo časa sem res čula pri vratih očetov glas: «Dorica, Jerica, odprite, jaz sem!»

Ah kako rada sem mu hitela odpirat. Kako sem bila hvaležna Bogu, da me je rešil mučne samote.

«Kako prav, da ste prišli, oče! Jerice ni doma. Vari je tudi nekam pobegnil in meni je bilo medtem tako dolgčas, da bi se bila zjokala», sem hitela praviti očetu.

«Jerice ni doma?» se začudi oče. «O ti revica, kako te je moralo biti strah!»

«O ne, oče, strah pa ne, saj nisem več otrok. Samo dolgčas mi je bilo.» — Zdaj ko je bil oče zopet tu, nisem hotela verjeti, da je bil strah oni čut, ki me je prej vso pretresal, ko sem bila sama. —» Pa kako, očka, da ste tako hitro prišli nazaj? Minula je komaj šesta ura.»

«Ali ti ni prav, da sem se vrnil prej, Dorica?» odgovori oče. «Staremu Tomažu je postalo boljše in se je torej premislil. Rekel je, da ni sile delati testament, da lahko počaka še nekaj dni. Vrnil sem se torej naravnost domov, da bi ti prinesel — Lojzovo pismo.»

«Lojz nas obišče!» vzkliknem vsa navdušena. «Kdaj pride, kdaj? Jutri ali morda že nocoj? O dajte brž sem pismo, očka!»

Ne čudi se, čitatelj, mojemu neizmernemu veselju. Vedi, da brata Lojza že petnajst mesecev ni bilo doma. V mestu je poučeval otroke bogatih hiš, da si zasluži denarja za knjige in obleko — oče mu je lahko plačeval samo stanovanje in hrano — zato ga zadnje šolske počitnice ni bilo doma. Moral je pomagati enemu svojih součencev, ki je bil radi boleznici zaostal. Pisal pa nam je, da upa imeti o božiču teden dni dopusta. Slutila sem tedaj, da je v onem pismu naznanjen njegov prihod.

Nisem se motila. V pismu je stalo črno na belem, da bo prvi božični praznik opoldne doma.

Težko je popisati mojo srečo. Zastonj mi je oče pri večerji prigovarjal, naj jem; nisem se dotaknila večerje.

Tisto noč nisem mogla zaspati. Mislila sem na Lojza, kako se vozi po železnici in misli na dom.

Ob poldveh se je vrnila Jerica od polnočnice in se je čudila, da še ne spim. Mene oče ni pustil k polnočnici, ker je bila cerkev predaledč. «Ne morem spati», ji odgovorim, «na Lojza mislim.»

«Lojz ti ne uide», odvrne Jerica. «Spi, otrok, spi, sicer boš jutri od bedenja vsa rumena v lica.»

To je pomagalo. Rumena pod nobenim pogojem nisem hotela biti. Zaprem torej hitro oči in začnem šteti od ene do sto, da bi zaspala.

Drugo jutro sem bila prva pokonci. Ob nedeljah in praznikih sem navadno hodila le k velikemu opravilu. Danes pa sem bila šla z Jerico k rani maši, da bi pozneje šla Lojzu nekoliko naproti. Na božični praznik mora vsak pravi katoličan poslušati tri sv. maše. Prvo mašo sem poslušala z veliko pobožnostjo, drugo že z malo manjšo; bila sem nekoliko raztresena. V molitev se mi je vedno vtikalo ime Lojz. Pri tretji maši sem že morala prositi angela varuha, naj mi pride na pomoč. Vedno sem imela pred očmi Lojzovo veliko čvrsto postavo s poredno prijaznim obrazom.

Ko so bile maše končane, sem krenila z Jerico naravnost proti domu. Danes nisem čakala kakor drugekrati svojih tovarišic, da bi šla z njimi domov. Tudi se nisem zanimala, kako je ta ali ona oblečena. Domov, domov, mi je nekaj rekalo, pripravljat Lojzu vreden sprejem.

Po zajtrku uredim po hiši kolikor mogoče. Potem grem v kuhinjo k Jerici, ki se je ravno pripravljala, da bi zaklala petelina bratu na čast.

«Ali naj ti kaj pomagam, Jerica?» jo vprašam z glasom, ki je prejasno povedal, da tega ne bi rada storila.

Jerica me nalašč pogleda strogo od nog do glave, potem pa mirno zareže z nožem v petelinovo grlo in reče: «V praznji obleki hočeš pomagati?»

«Ali naj se preoblečem?» jo vprašam komaj slišno. «Ah kako rada bi že šla bratu nasproti!»

«Dorica, danes pač nisi za nobeno delo. Le pojdi v božjem imenu, kamor te žene srce.»

Bilo je šele poldesetih, torej še prezgodaj, da bi šla bratu nasproti. Pred dvanajsto pošta ni nikdar prišla. Kaj naj medtem počnem? Neki veseli nemir me je gonil od vsakega dela. Vsaka četrta ure se mi je zdela dolga celo uro.

«V gozd pojdem na sprehod», si mislim, «zunaj na prostem mi čas hitreje mine kakor doma.»

Kako lep se mi je zdel tisti dan gozd v svoji zimski obleki. Drevje je imelo sneženo odejo, z vej so viseli ledeni zobčki, ki so se lesketali v soncu kakor biseri. Čutila sem se presrečno zavoljo bližnjega bratovega prihoda. Hodila sem naprej brez pravega cilja. Srečala nisem žive duše, kar je bilo razumljivo, kajti tedaj je bila ravno velika maša.

Čez dobro uro se vrnem domov. Sodila sem, da mora biti četrť na dvanajst. Ravno so začeli pritrkavati z zvonovi. Maša je bila torej že končana.

Ko pridem domov, pogledam v hišo. Jerica je rdeča kakor kuhan rak pekla in cvrla, da se je vse kadilo. Oče pa je v zakurjeni sobici pri oknu bral časopis.

«Kod pa hodiš, Dorica?» me ogovori oče, brž ko me zagleda, «vsa plava si od mraza.»

«Oh očka, poldvanajstih je že; v pol uri bo Lojz že pri nas», rečem vsa vesela in objamem očeta.

«Kako zmrzle so tvoje roke, ljuba», me opomni oče s skrbnim glasom. «Še obolela boš od samega veselja in pričakovanja. Nič več mi ne hodi ven. Na, tu imaš kos časopisa! Sedi k meni in beri, da ti čas hitreje mine. Skozi okno pa koj ugledava voz, ki nam pripelje Lojza.»

Ubogam, čeprav nerada. Kako rada bi bila šla nekaj pota bratu nasproti, da bi se poleg njega vozila domov. A mraz v lice me je bil res vso prevzel. In ako bom od mraza plava v lica, potem bom jako grda, si mislim. Na brata pa nočem delati slabega vtisa.

Sedem torej poleg očeta, a časopisa niti ne pogledam. Moje oči pa skačejo s ceste na kazalec ure in od tam zopet na cesto. Štejem minute ter z utripajočim srcem nategujem ušesa, da bi začula v daljavi ropot kakega voza.

III.

Bilo je nekaj minut čez poldne. Nenadoma poskočim kvišku. Zdelo se mi je, da čujem voz.

«Ali že gre?» me vpraša oče in odloži časopis.

«Bodite tiho, oče, da se bo slišalo», rečem nestrpno, odprem notranje okno ter posluhnem. V tem trenutku zapazim med drevjem na koncu ceste nek voz, ki se je počasi pomikal naprej.

«Že gre, oče! Lojz je že tu!» zakličem veselo ter zaploskam z rokami. Potem vstanem od okna tako burno, da prevrnem stol.

«Dorica, deni ruto na glavo in ne tekaj tako, sicer še padeš», čujem očetov klic za seboj, ko letim iz sobe.

Na dvorišču naletim na zbrano kuretino, ki je zobala svoj obed; ta se preplašena in glasno čivkaje razprši. Brez sape prihitim na cesto.

«Lojz, Lojz!» sem klicala na vse grlo, mahała z ruto ter šla nasproti vozu, ki je bil za kakih dvajset korakov od mene. Oči sem željno upirala v črni pokriti koleselj.

Voznika, na kozlu sedečega, je posilil smeh, ko je videl mojo navdušenost; meni pa je hipoma prišel jok.

Moj Bog, ali sem prav videla! — Koleselj je bil prazen. «Lojz, kje je Lojz?» vprašam zdaj voznika s trepetajočim glasom; le s silo sem zadrževala solze.

Voz se je medtem ustavil pred našimi vrati. Zdaj je voznik privlekel iz voza Lojzovo potno torbo, njegov star dežnik, veliko zvezano culo in škornje.

«Gospod vse lepo pozdravlja», reče potem hladnokrvno, «in pravi, da ga pred nočjo ni treba čakati. Ostal je v št. Vidu, da bi nekoga obiskal.» Rekši se spet usede na voz, potegne vajeti, počí veselo z bičem in hiti dalje.

Nekaj trenutkov sem stala na mestu kakor pribita in gledala za odhajajočim vozom. Srce me je zbolelo, oči so

se mi napolnile s solzami. Počasi vzamem v eno roko Lojzovo torbo in dežnik, v drugo pa culico in škornje. Na dvo-rišču srečam očeta in Jerico. Tudi ona sta prišla bratu nasproti.

«Kaj se ti je zgodilo, Dorica? Zakaj jokaš? Kje je ostal Lojz?» me vprašata oba hkrati.

«Lojz ima druge ljudi rajši od nas. — Ostal je v Št. Vidu. Prišel bo šele zvečer», rečem v pretrganih stavkih in glasno zaplakam.

Oče me je nato tolažil. Jerica pa je nekaj godrnjala o petelinu, da mrzel ni tako okusen kakor topel, in o lahko-miselnosti mladih ljudi.

Jokala sem toliko in tako dolgo, da so mi oči zatekle. Zavoljo tega nisem mogla iti k popoldanskim večernicam. Ostala sem doma in Jerica mi je izročila knjigo «Življenje svetnikov» ter mi naročila prav pobožno moliti. Trdila je, da mi bo potem laže pri srcu. Pokrižala me je na čelo in me zaklenila v hišo, da ne bi medtem zbežala kam na sprehod.

«Veš, Dorica», je rekla, ko se je vrnila iz cerkve, «Kolanov dijak je prišel iz mesta že sinoči in —»

«Že sinoči?» ji sežem srdito v besedo, «že sinoči, praviš? — Ah in on nima sestre, ki bi čakala nanj kakor jaz na Lojza! Toda hočem ga kaznovati, ker me ima tako malo rad», pristavim vsa žareča v lica. «Boš že videla, Jerica, koj se preoblečem v najgršo obleko, da bo videl, da tudi jaz nič več ne maram zanj.»

Jerica se je na to smejala in tudi jaz z njo, a meni smeh ni prihajal iz srca. Nato sem šla v gornjo sobo, kjer sem hitro slekla praznično obleko in oblekla vsakdanjo. Potem sem se vrnila dol, a sem se čutila nezadovoljnejšo kot poprej.

«Oče, dajte mi časopis», poprosim očeta, ki je nekaj pisal, «tako mi je dolgčas.»

Oče je dvignil glavo in me pogledal: «Kakšna pa si, Dorica? V tej kratki stari in ponošeni obleki boš sprejela Lojza?» reče neprijetno iznenaden.

«Lojz še te obleke ni vreden», odvrnem razdražena. «Zakaj pa ni prišel zjutraj, ko smo se ga tako veselili?»

«Dorica, Dorica, kako si burna! Zjutraj te je bila sama ljubezen, zvečer pa sama jeza. To ni lepo!» me je kregal dobri oče z žalostnim glasom.

Hotela sem odvrniti, a nekaj mi je tičalo v grlu, da nisem mogla govoriti. Bil je jok, katerega sem po sili premagovala.

«Štiri bo kmalu», se oglasi oče čez nekaj časa in zapečati pismo, «mislim, da bo Lojz vsak čas tukaj.»

«Naj bo, jaz mu ne grem nasproti», odgovorim svojeglavno.

«Bomo videli», reče oče bolj zase in se nasmehe. Potem sva oba molčala. Oče je začel hoditi gor in dol po sobi z rokami na hrbtu. Nastajal je mrak; skoraj nisem več videla čitati. Kljub temu sem gledala v časopis, da ne bi zapazila brata, ko je prihajal. Srce pa mi je bilo vedno močnejše.

«Dorica!» pokliče oče nenadoma in se ustavi sredi sobe. «Poglej skozi okno!»

Ubogam. V tem trenutku mi uide iz ust radostni: «Ah!» Po cesti je korakal Lojz, moj Lojz v dolgi zimski suknji z lepo palico v roki in za pol komolca večji, kakor je bil pred poldrugim letom. Vsaj meni se je tako zdelo.

Koj sem zletela iz sobe in zaloputnila duri za seboj kriče: «Lojz gre! Lojz gre!»

«Lojz! — Dorica!» zakličeva oba hkrati, brž ko se ugledava. Koj potem me njegove močne roke že držijo v presrčnem objemu.

«Le čakaj, Lojz, porednež, saj te nimam nič-rada, čeprav te zdaj objemam», rečem med smehom in jokom. «V

Št. Vid te srce bolj vleče kakor domov.» Ko sem to govorila, sem se vzpenjala na prste, da bi mogla deti roke okoli njegovega vratu. Potem sva šla v hišo; držala sva se za roke.

«Gotovo si lačen in žejen», je rekla Jerica, ko je naju zagledala. «Koj boš nekaj ugriznil in si poplaknil grlo, da bo potem jezik laže tekel. Saj imaš kaj pripovedovati, kaj-ne?» In hitela je pokrivat mizo.

«Nič kaj posebno nisem lačen in žejen», odgovori Lojz dobre volje. «Šentvidski gospod župnik mi je predobro postregel.»

«Kje pa si, Dorica?» vpraša potem in se ozre po sobi. Jaz sem ravno prežala pri vratih na kako priliko, da bi neopaženo zbežala se preobleči. Sram me je bilo vsakdanje obleke.

«Pojdi sem k luči», je nadaljeval brat in me prijel za roko. «Pogledati moram, ali si se kaj spremenila v tem poldrugem letu, kar me ni bilo doma. — Kako to, Dorica, saj nisi nič zrastle», je pristavil poredno in me opazoval od nog do glave.

«Da se ti vidim majhna, je kriva moja kratka obleka», sem se branila. «Če bi bil prišel zjutraj, Lojz, bi se ti zdela večja.»

Brat me začuden pogleda. Potem se iz srca zasmee, da je njegov glas odmeval po sobici. «Zdaj te razumem, Dorica. Huda si bila, ker nisem prišel zjutraj naravnost domov. Hotela si se zato nad mano maščevati s tem, da si oblekla svojo najgršo obleko. Ali sem uganil, Dorica?»

Molčala sem v zadregi.

«Kakor vidim, v tem poldrugem letu res nisi nič napredovala, Dorica», povzame Lojz zopet besedo in se sili, da bi bil resen. «Ostala si majhna —»

«Ti pa si medtem postal večji, kakor največji gaber v gozdu», mu sežem veselo v besedo.

«Ostala si trmasta in muhasta», je nadaljeval, kakor da ni slišal mojih besed.

«A tudi pridna in dobra je ostala kakor nekdanj», je pristavila s poudarkom Jerica, ki je medtem prinašala na mizo vsakovrstne jedi.

Vedno se je potegovala zame dobra žena. Če je kdo videl in grajal na meni kako grdo lastnost, je ona zato koj našla dve dobri.

«Lojz, na tvoje zdravje!» se oglasi zdaj oče in povzdigne kupico vina. Ves čas je hodil gor in dol po sobi s srčnim nasmehom okoli ust ter naju opazoval z neizmerno ljubeznijo.

Lojz trkne z očetom. Vsi se potem usedemo k mizi. Med večerjo sta oče in Lojz govorila o uku, o profesorjih in drugih šolskih stvareh. Jedla sem le malo, ker se nisem mogla Lojza dovolj nagledati. Opazila sem, da ima jako fino črno suknjo, lepo vezeno srajco in svilen ovratnik.

«Lojz», ga vprašam radovedna, «odkod dobivaš toliko denarja, da si kupuješ tako lepih reči?»

«Ali ti tako ugajam?» odvrne brat z nekim zadovoljstvom. «Glej, skoro bi bil na nekaj pozabil», reče nenadoma in se lahko udari po čelu. — «Jerica, daj sem mojo potno torbo. Tako, zdaj boš videla, Dorica, da tvoj brat ni sebičnež, da je mislil tudi na tebe.»

Delala sem velike oči, ko je Lojz vzel iz potne torbe več zavitkov. «Lojz, ali se šališ?» zakličem potem, ko položim pred mene majhno molitveno knjižico v višnjevem žametu in s srebrno zaponko in pristavi: «To imaš za spomin name, Dorica! Pa moli zame vselej, kadar boš vzela to knjigo v cerkev!»

«Da je ta krasna knjiga zame?» rečem neverno, a vendar prijetno iznenadena. Medtem si pa hitro obrišem roke in jo z dvema prstoma rahlo odprem.

«Oče, tudi vi dobite nekaj malega», je nadaljeval brat in podal očetu dolgo, lepo pipo iz višnjevega lesa.

«Jerica, tudi na tebe nisem pozabil», se oglasi Lojz vnovič in ji dene okoli vratu volneno ruto.

«Joj mene! Tudi jaz dobim nekaj!» se začudi Jerica in njena usta se nategujejo v presrčen nasmeh. «Ne, Lojz, tako lepe in fine rute pa še nisem imela, odkar živim. Zdaj ko sem stara, siva in imam na gubančeno lice, je pa tudi nisem več vredna.»

«Pač, pač, vredna si je», hitro pristavim, «prav si storil, Lojz, da tudi na Jerico nisi pozabil.»

Tedaj se Jeričin tako veselí obraz zatemni: «Lojz», reče žalostno, «Bog ve, kolikokrat si nisi privoščil večerje, da si kupil te lepe reči.»

«Kaj da Lojz zavoljo teh darov ni večerjal!» rečem prestrašena in porinem knjižico z neko grozo v stran. «Lojz, ali si stradal, zavoljo nas stradal, da bi se mi veselili?»

«Poglej me v lice, Dorica», se je smejal brat, «ali se ti zdim kot človek, ki je sestradan?» Primaknil je svoj polni obraz k mojemu in napihoval lice, da bi bilo polnejše.

Zasmejem se in ga udarim po napihnjenem licu ter rečem vesela: «Kaj še, okrogel si kakor piruh!»

Oče naju je ginjen gledal in si z mezincem brisal solze.

«Vidiš, Dorica», začne Lojz pripovedovati, «letos sem dobil v pouk jako bogatega fantička in tako zaslužim več, kakor potrebujem.»

Dolgo smo oni večer še ostali pokoncu. Prereševali smo vse domače novosti in Lojz nam je dolgo pripovedoval o svojem mestnem življenju. Nato sta se oče in brat pogovarjala o stvareh, ki jih nisem razumela. Sedela sem tiho poleg nje in prebirala svojo novo molitveno knjižico. Jerica pa je čepela pri peči ter molila rožni venec.

IV.

Naslednji dan je bil drugi božični praznik. Z Lojzom sva sklenila, da pojdeva skupaj k velikemu opraviilu. Ravno

je začelo vabiti drugikrat k maši, ko je nekdo potrkal na moja vrata. Bil je Lojz.

Brž se napotiva v cerkev.

Ta dan je bil mrzlejši kakor prvi božični praznik, zato pa ni bilo nič megle. Nebo je bilo čisto kot ribje oko. Zvonovi so praznično vabili k božji službi, jaz pa sem tako srečno in lahko stopala poleg Lojza.

Ljudje, ki so meni sicer samo pomigavali z glavo v pozdrav, so danes spoštljivo snemali klobuke. Kako mi je to dobro delo. Delala sem poklone na levo in desno in se pri tem ponosno ozirala na brata, kakor bi hotela reči: «Vidite, kakšen gospod je moj brat!»

Cerkev je bila vsa razsvetljena in natlačena, ko sva vstopila. Komaj sem v gneči dobila prostorček, da sem pokleknila na koncu neke klopi. Lojz pa je moral stati.

Med svetim opravilom sem večkrat hotela opozoriti Lojza na to in ono, a stal je poleg mene nenavadno resno ter gledal na veliki oltar, da si ga nisem upala motiti. Zdelo se mi je celo, da se njegove ustnice gibljejo v tihi molitvi. Kako sem ga občudovala in cenila! Znano mi je bilo, da mladeniči neradi molijo in da pogostoma s svojo pričujočnostjo pobožne ljudi samo motijo.

Lojz pa se je, čeprav sicer muhast in poreden, v cerkvi vedel vedno spodobno in zgledno. Da bi ne zaostajala za svojim bratom, sem tudi jaz molila iskreno kakor malokdaj.

Ko sva šla po maši z Lojzom iz cerkve, so bile vse oči obrnjene v naju. Posebno dorasla mladina si je imela o naju kaj šepetati.

«Dorica, kdo je tista deklica v klobuku?» je vprašal tiho Lojz ter me sunil s komolcem. «Zdi se mi tako znana.»

«Kaj je ne poznaš?» se začudim. «Mlinarijeva Minka je.»

Brat me neverno pogleda: «Kaj praviš? Da je Minka? Pa s klobukom?»

«Kaj ne veš», sem rekla na tihoma, da ne bi čula Minka, ki je hodila nekaj korakov pred nama, «da so jo mlinarjevi dali v mesto, da bi se izobrazila? Zdaj je prišla domov na počitnice kakor ti.»

Lojz se je komaj premagoval, da se ne bi zasmel. «Moj Bog, in šele zdaj mi poveš to važno novost!»

«Veš, njeni starši so menda dobili v loteriji in —» tedaj umolknem. Minka, ki je hodila vedno bolj počasi, da bi jo midva došla, se je hipoma ustavila ter se obrnila nasproti nama.

«O, gospod Lojz, dobrodošli!» ogovori brata in mu poda roko v pozdrav. «Kako dolgo se že nisva videla! Zdi se mi že cela večnost.»

Brat udari dobrovoljno v njeno roko, ki je bila vsa skrčena, ker je tičala v preozkih usnjatih rokavicah, ter odvrne poredno: «Ali si res mlinarjeva Minka? — Komaj sem te spoznal!»

Minka je nato napravila kisel obraz. Zdelo se mi je, da ji ni ljubo, da jo Lojz tika kakor nekdanj.

«Ali vaju smem nekoliko spremljati?» vpraša potem.

«Tvoja družba bo mene in Dorico jako veselila», odgovori brat prijazno. «Kajne, Dorica?»

Ljudje so se bili razšli na vse kraje, samo nekaj paglavcev je še zijalo za nami.

«Tedaj me še spoznali niste, pravite?» začne spet Minka in se z nasmehom ozre na brata. «Tudi jaz bi vas skoraj ne bila spoznala, tako ste fino oblečeni in tako ponosno hodite. Seveda, v mestu med olikano gospodo postane človek ves drugačen kakor na deželi med robotimi kmeti. Poglejte mene. Šele leto je, kar bivam v mestu, a sama sebe več ne spoznam. Danes v cerkvi sem menila, da padem v omotico od zaduhlosti, tako rahla sem postala. In ko so ljudje peli, sem mislila, da mi pojde glava narazen. Moji živci kaj takega ne prenesejo več.»

«Kaj praviš, Minka», se začudim pomilovalno, «da si slaba? — Pa nisi videti bolna, v resnici ne. Kajne, Lojz, da ne? — In ravno danes so peli tako lepo. In cerkev je tako dobro dišala po kadilu, da moja obleka še zdaj diši po njem.»

Lojz ni nič odgovoril, a ustnice so mu trepetale; pre-mažoval je posmeh.

Minka me je pogledala pomilovalno in rekla: «Kaj veš ti, revica, kaj je lepo petje! Saj svoje žive dni nisi čula drugega petja kakor to vriskanje v cerkvi. Jaz pa obiskujem skoro vsak drugi dan mestne godbe. To, to je nekaj za uho in srce! — Kajne, gospod Lojz?»

«Ne vem», odvrne ta malomarno, «ker ne hodim k nobenim godbam.»

«Ne?» se začudi Minka, «zato vas nikdar nikjer ne srečam.»

«Kakšno šolo pa obiskuješ, Minka?» vpraša tedaj Lojz.

«Ne veste?» odvrne Minka živahno. «Tisto lepo poslopje nasproti gledališču. — Ali hodite kaj v gledališče?»

«V mestu bivam, da se učim, ne pa da hodim v gledališče», je bil hladni Lojzov odgovor.

Minka se je kazala razžaljeno. Nekaj časa je molčala in čemerno pulila dlake iz svoje ročne kožuhovine. Medtem smo prišli do mlina. Tu je bil Minkin dom.

Lojz se ustavi in reče neprijazno: «Ne smeš naju dalje spremljati, Minka, vsak čas bo poldne.» Videlo se mu je dobro, da mu Minkina družba ne godi.

Okoli Minkinega doma se je vil potoček, ki je gonil mlin. Bil je deloma zamrzel.

«Glejte, kako debel led je tu», reče Minka zopet dobre volje in udari z nogo po ledu. «V mestu sem se vedno hodila drsat. In vi, gospod Lojz?» Medtem je drsala z nogo gor in dol po ledu, da je kazala žametne čevlje.

«Ali še pomniš, Minka», reče zdaj Lojz, kakor da ni slišal njenega vprašanja, «kako sva pred dvema letoma v

tem potoku lovila žabe? Dorica nama ni hotela pomagati, ker je bila prelena, da bi se sezula. Tebi pa se ni bilo treba sezovati, ker si ob delavnikih hodila vedno bosa. Nalovila sva več kot dvajset dobro rejenih žab. Ali še kaj pomniš?» Pri tem jo je poredno pogledal.

Minka močno zardi. «Že davno sem pozabila na te otročarije», odvrne v zadregi in hitro skrije nogo pod krilo. — «Vi ste pa danes slabe volje, gospod Lojz», pristavi razžaljena.

«Zakaj me pa vikaš in mi praviš gospod?» je nadaljeval Lojz z vidnim namenom, da bi jo dražil. «S tem me siliš, da bi tudi jaz tebe vikal in te imenoval gospodična.»

«Ne bil bi prvi, ki bi me tako imenoval», odvrne Minka z žarečim pogledom. «Ali mislite», nadaljuje prevzetno, «da me v mestu kličejo Minka? Kaj še! Vsakdo mi pravi gospodična Mari. Minke in Mice so tam samo dekle.»

«Bojim se, ljuba sosedka, da se temu naslovu ne bom nikdar mogel privaditi», odvrne Lojz porogljivo. «Za mene si in ostaneš tudi za naprej mlinarjeva Minka, s katero sva lovila žabe. Saj mi ne boš zamerila, kaj?»

Minka je nato od same jeze zardela kakor piruh. «Sčasoma se človek vsemu privadi», je rekla srdito in se obrnila od naju. «Boljši gospodje kot ti me vikajo, pa bi me tak fantalin ne», je pristavila zaničljivo, brata strupeno pogledala in zbežala v hišo.

«Lojz, kaj si storil? Razžalil si jo nehote», sem rekla s skrbnim glasom, ko sva bila sama.

«Hote, hote sem jo žalil», odgovori brat s poudarkom in pospeši korak. «Kakšna popačenost, kakšna prevzetnost in samohvala tiči v tem dekletu! Brrr — mraz me je pretresal, ko sem jo poslušal. Kako je bila nekdanja Minka ljubezniva kot preprosto dekle! Kakšna pa je zdaj! Obljubi mi, da se ne boš mnogo družila z njo!»

«Obljubim ti, kar hočeš», odgovorim komaj slišno. Vest mi je očitala, da sem si od Minke izposodila knjigo. Ko bi

Lojz to izvedel, sem mislila z grozo. — Sklenila sem, da ji knjigo o prvi priliki vrnem.

Tiho in manj vesela, kakor sva bila pred dvema urama odšla, sva prišla potem domov.

V.

Ko sva stopila v kuhinjo, nama je udaril nasproti duh po nečem prismojenem. V kuhinji ni bilo nikogar.

«Kam neki je šla Jerica?» sem rekla bratu. «Tri četrta na dvanajst je že. Kosilo bi moralo biti že gotovo.»

Brat pogleda v izbo. «Tudi tu ni nikogar», reče. «Kam sta zbežala oče in Jerica? Grem gledat v gornjo sobo.» — Jaz medtem pogledam na ognjišče. Prisiljeno zelje je bilo popolnoma zažgano, juha je do polovice prekipela, ogenj je ugašal. — Kaj to pomeni? Kam je izginila Jerica, sem mislila vsa nemirna in sem se podala v gornje nadstropje, da bi videla, kaj se tam godi.

Na stopnicah mi pride nasproti brat. «Oče je v postelji», reče ves v skrbeh.

«Ali je Jerica pri njem?» vprašam vsa prestrašena.

«Da, drgne in maže očetove noge.»

Podvizam se k očetu. Lojz hiti za menoj.

Ko vstopiva v očetovo sobo, se obrne Jerica ter nama da znamenje, naj hodiva tiho. Po prstih stopim k očetovi postelji.

«Očka, ljubi, dragi očka, kaj se vam je pripetilo?» rečem z jokajočim glasom. «O ne bodite bolni sedaj, ko je Lojz tu.» Božala sem mu mrzlo čelo.

Oče odpre nato oči in pogleda začudeno okoli sebe. Ko zagleda mene in Lojza, se dobrohotno nasmehne.

«Mraz me trese in srce mi tako močno bije», reče s slabotnim glasom. «Menda sem se prehladil. Upam, da bo

kmalu bolje. Le še mi drgni noge, Jerica», ukaže Jerici, ko je ta za trenutek prenehala. «Ne vem, kaj je to? Nog nič ne čutim; trde so kot bi bile iz lesa.»

Ah, kako je shujšal v malo urah! Njegovo lice je bilo blede in upalo. Njegov sicer krepki glas je bil votel in se je komaj slišal.

«Pojdita obedovat, otroka; biti mora že poldne. Nič ne žalujte zavoljo mene. Še moj del obeda pojejta in bodita vesela! Zaspal sem tudi; spal bi rad.»

Poljubila sem njegovo roko, ki je ležala na odeji, ter sem rekla tiho Lojzu: «Idiva, oče bo medtem zaspal. Spanje ga bo okrepčalo.»

Ko sva šla po stopnicah, je pritekla Jerica za nama: «Dorica», je rekla, «če je zelje slabo in meso pretrdo, vzemi iz shrambe klobaso in ocvri nekaj jajc, da ne bosta lačna. Upam, da bo do večera očetu bolje. Potem pa skuham bolj-šo večerjo.»

Lojz in jaz sva bila zelo lačna. Hoja in mraz sta nama napravila velikanski tek. Pojedla sva meso, dasi je bilo še trdo, in pospravila vse zelje, dasi je bilo zažgano. A tudi Jeričino povelje sva poslušala. Napravila sva si cvrtje iz šestih jajc in použila več kot polovico precej velike klobase.

Po obedu sem hotela pomiti posodo, toda Jerica me je prehitela. «Oče zdaj spi», je rekla, «zato bom sama pospravila kuhinjo. Le idi v izbo pa delaj Lojzu družbo.»

Ko je brat čul Jeričin glas, je koj prišel v kuhinjo. «Kako je kaj očetu, Jerica?» povpraša v skrbeh. «Ali naj grem po zdravnika?»

«Mislim, da ne bo treba», odvrne Jerica. «Že lani mu je bilo enkrat tako hudo kakor danes. Kuhala sem mu čaj, mu drgnila noge s solnim žganjem in v nekaj dneh je bil zopet zdrav.»

«Bog daj, da bi bilo tudi sedaj tako!» vzdihne Lojz kakor olajšan težke skrbi. «Pojdi, Dorica, medtem ko oče

spi in Jerica pospravlja po kuhinji, hočeva nekoliko govoriti», me je povabil. Njegov obraz je nenadoma postall jasen in oči so mu spet žarele v mladostnem ognju.

«Ko sem njega videla vedrega, je tudi meni prešla srčna tesnoba, ki jo je povzročila očetova bolezen. — Ah ti moj Bog, da je le Lojz vesel, da bi dragi oče spet ozdravel in bi Jerica bivala vedno z nami, to so bile moje najiskrenejše želje.

Brat je sedel v izbi poleg okna in kadil iz dolge očetove pipe. Pogovarjala sva se o raznih rečeh, zlasti o Lojzovi bodočnosti.

«Povej, Dorica, kakšen stan naj si izberem. To je važna reč.»

«Kakšen stan? Na to še nisem mislila», odgovorim. «Postani pač, kar te najbolj veseli.»

«Najrajši bi postal pravdni dohtar», meni Lojz. «Kaj praviš na to?»

«Da boš potem čakal na pravdarje kakor Izraelci na mano», se pošalim. «Saj veš, kako se je godilo očetu.»

«Da, oče s svojim mehkočutnim srcem seveda ni mogel nič opraviti», reče Lojz pomilovalno, «ali jaz — jaz —!» Povzdignil je pest, nagubančil čelo in grdo gledal.

«Vem», odvrnem smeje se, «ravno tako boš dober kot oče, če ne še boljši. Ljudem boš denar še dajall, mesto da bi jih odiral; le verjemil!»

«Ali pa veš, Dorica», reče nato Lojz in napravi slovesnoresen obraz, «da moraš biti izobrazena, če boš hotela biti moja gospodinja, ko bom v mestu »gospod dohtar»?»

«Glej, kakšen si», mu sežem v besedo, «danes si se pa posmehoval Minkini izobrazenosti.»

«Posmehoval sem se Minkini prismuknjenosti in prevzetnosti», reče hitro. «Pa molči mi o Minki, sicer me spraviš v slabo voljo! — Grem gledat, kako je očetu», pravi Lojz in vstane.

Čez kratko četrť ure se Lojz vrne. «Moj Bog, ali je očetu huje?» zakličem, brž ko ga zagledam. Bil je videti nenavadno resen.

Lojz nič ne odgovori. Usede se na prejšnje mesto in gleda zamišljen skozi okno. Preplašena se mu približam. «Lojz», vprašam s trepetajočim glasom, «ali je očetu huje?»

Lojz se počasi obrne proti meni. Zdelo se mi je, da se mu blesti solza v očesu. «Sedi, Dorica», reče nato, «in poslušaj me.» Videlo se mu je, da bi rad mirno govoril.

Ubogam ga nemo. Kolena so mi trepetala, srce mi je hitreje bilo in najrajši bi se bila razjokala, tako neprijetno čudno mi je nenadoma postalo v prsih. Slutila sem nesrečo.

Brat je moral uganiti moje notranje stanje. Gladil mi je lase s čela in rekel sočutno: «Umiri se, Dorica! Upajmo, da nas Bog obvaruje nesreče. Ali —» hipoma umolkne in pogleda v stran. Hotel mi je zakrivati solze, ki so mu napolnile oči.

Uprem vanj svoj prestrašeni pogled in vprašam z votlim glasom: «Ali nas oče zapusti?»

Brat me iskreno pogleda. «In ko bi nas zapustil, Dorica, ali boš znala prenašati to veliko nesrečo?»

Skrila sem lice na njegovo koleno in bridko zajokala. «Saj ni res, saj ni mogoče», sem rekla potem jokaje. «Oče je še krepak, živel bo še veliko let. In ti tudi, Lojz, obadva morata še dolgo živeti.» Segla sem po njegovo roko in sem jo krčevito stiskala med svojimi, kakor bi se bala izgubiti tudi njega.

Brat me je nežno potegnil k sebi in rekel ginjen: «Dorica, na mojo pomoč se smeš zanašati vselej, ako mi Bog le življenje pusti. Za tvojo srečo hočem bolj skrbeti kakor za svojo. Bog mi je priča, da govorim resnico.»

«Ali res misliš, da bo moral umreti?» sem vprašala tiho, kakor bi se bala lastnega glasu. Čutila sem se zdaj nekoliko potolaženo. Lojzova obljuba mi je storila neskončno dobro.

«Kmalu pojde za materjo, o tem ne dvomim več», odgovori brat ves pobit. «Bojim se, da ga bo zadel mrtvoud, vsa znamenja kažejo na to.»

«Ubogí očka!» sem vzdihnila iz globočine srca.

«Ne ubogí, temveč blagor mu! — A ti, Dorica, boš od slej revica», odvrne brat žalostno.

«Ali mi nisi obetal», rečem. — Dalje nisem mogla govoriti, jok mi je jemal glas.

«Da bom zate skrbel, seveda», je pristal brat slovesno. «A ljuba, preden pridem do lastnega zaslužka, mi je, žal, treba še pet let truda in žrtvovanja. Za tebe ne morem v tem času nič storiti. Samo tolažim te lahko in ti dajem dobre svete.»

«In ljubiš me tudi lahko», zašepečem.

«Ko bi to bilo za življenje dovolj, Dorica!» vzdihne brat.

Tisti večer sta me Lojz in Jerica silila, naj grem spat. Ustavljala sem se temu. Hotela sem z njima vso noč bedeti pri očetovi postelji. Nazadnje sem se morala vdati njuni želji. Želela sem pa očetu vsaj voščiti lahko noč. A tudi k njemu me nista pustila. Trdila sta, da je oče ravno zaspal.

Jokanje in žalost me je zmučila. Spanec me je kmalu premagal. Spala sem trdno vso noč. Zjutraj me zarana zbudi nenavaden glas zvončka. Zdelo se mi je, da prihaja iz bližnje sobe. Tudi neko šepetanje in tiho stopanje več nog je vzbujalo mojo pozornost. Te stopinje in glasovi niso samo Lojzovi in Jeričini, sem si mislila silno vznemirjena.

S trepetajočo roko sem napravila luč, se hitro oblekla in varno odprla duri, ki so vodile v očetovo sobo. Kakor pribita sem obstala pri vratih in se kak trenutek nisem mogla ganiti od same osuplosti. Kaj se tu notri godi? — Na belo pokriti mizi sta goreli dve sveči in sredi njih je stalo božje razpelo. Jerica je klečala pri očetovi postelji, Lojz je privzdigoval očetovo glavo, gospod župnik pa je očetu delil sveto obhajilo.

Ko sem se nekoliko zavedla in spoznala, kaj se tu godi, sem se tudi jaz spustila na kolena, a pošibila so se mi, glava mi je zlezla nazaj, pred očmi se mi je napravila tema in zgrudila sem se na tla.

Ko sem se zavedla, sem ležala na svoji postelji. Poleg mene sta stala Jerica in Lojz. Iz objokanih Jeričinih oči in žalostnega Lojzovega obraza pa sem brala bridko vest, da sem postala — sirota.

VI.

Očeta smo že bili pokopali. Lojz se je moral v treh dneh vrniti v mesto. Med nami je vladala velika pobitost. Lojz je bil skoro ves dan zdoma. Hodil se je h gospodu župniku posvetovat zavoljo svoje in moje prihodnosti. Jerica se je vedno jokala in se pripravljala na ločitev. Vse naše imetje je imelo biti prodano. Znašalo ni toliko, da bi mogli za naprej živeti skupaj kakor dozdej. Dasi je bil oče le kmečki odvetnik, je vendar prislužil toliko, da smo pošteno izhajali. Kmetje so mu navadno plačevali trud z blagom ne z denarjem. Zato je bila naša hiša vedno polna vsega. Žita, vina, kuretine, drv, svinjine nam nikoli ni bilo treba kupovati. Odsedaj naprej pa bo to odpadlo. Od hišice in malo polja ni bilo misliti, da bi mogli z Jerico živeti. Tudi brat je še potreboval podpore. In tako smo sklenili, da se vse razproda, da bo mogel s tem denarjem brat nadaljevati študije; mene pa bodo izročili kaki pošteni rodbini, dokler Lojz ne bo mogel skrbeti za me. Zvesta Jerica pa si bo morala drugod iskati službe.

Ah kako so se nebesa mojih upov nenadoma spremenila! — Živeti odslej v tuji hiši, kjer me bodo gledali po strani, kjer bom pogrešala zaupnosti in prijaznosti, katere sem bila sedaj vajena. Srce se mi je krčilo pri tej misli. In dan ločitve je bil tako blizu.

Bil je zadnji dan leta. Lojz je bil šel zarana zdoma. Imel je več potov, ker je bila za popoldne določena razprodaja. Sedela sem v kuhinjskem kotu in gledala s temnim očesom, kako je Jerica nakladala blago v skrinje. Bile so tri: Lojzova, Jeričina in moja. Jokati že nisem več mogla, toliko sem se bila zadnje dni najokala. Tudi sedaj nisem mislila na nič. Brezčutno sem gledala Jeričino delo; samo zdaj pa zdaj mi je iz prsi ušel težak vzdih. Želela sem si, da bi šla za dobrim očetom koj v nebesa; ondi bi prosila Boga, naj pokliče še Lojza in Jerico.

Ločitev — ločitev! Prebridka beseda. Zdelo se mi je nemogoče, da se bo to zgodilo.

Iz moje otrplosti me zbudi Jeričin glas: «Dorica, pojdi sem!»

Vzdignem se počasi in se ji nemo približam. Jerica vzame iz neke škatle skrbno zavozlano ruto, jo odveže in pred mojimi strmečimi očmi se zasveti več srebrnikov. Jerica si od tega denarja vzame nekoliko petic, vse drugo pa zopet zaveže kakor prej in skrije v mojo skrinjo med perilo.

«Ta denar sem dobila ob raznih prilikah v dar», reče nato, «zdaj ga podarim tebi. Lepo ga shrani in nikomur ne pravi, da ga imaš. Utegne ti še kdaj prav priti.»

«Toda, Jerica, kaj vendar misliš», pravim začudeno. «Tvoj težko prihranjeni denar da bi jemala! Za me bo že Lojz skrbel, ne boj se. Obetal mi je sveto.»

«Tiho bodi, pa stori, kar ti svetujem», odvrne Jerica z nekim posebnim naglasom, kateremu se že od nekdaj nisem mogla upirati. «Ubogi Lojz ti zdaj ne more čisto nič pomagati; s čim tudi, saj sam nič nima. Mlinarjevi so pa skopi.»

«Kdo praviš, da je skop?» sem jo vprašala in jo debelo pogledala. Nisem razumela, kaj imajo naši sosedje pri tem opraviti. — «Mlinarjevi da so skopi! Jako se motiš, Jerica, ako to misliš. Ko bi ti vedela, koliko izdajo za Minkine obleke!»

«Z Minko niso skopi, to dobro vem», odvrne Jerica porogljivo, «a zato bodo tembolj s teboj.»

«Kaj imam jaz z mlinarjevimi opraviti?» vprašam malomarno.

«Mnogo več kakor misliš in želiš, Dorica», odgovori Jerica.

«Kaj ali bom morda odslej pri njih živela?» vprašam neverno.

«Tako je, Dorica! Častiti gospod župnik je z Lojzom sklenil, da ostaneš za zdaj pri mlinarjevih», je bil Jeričin odgovor.

«To ni mogoče», sem rekla. «Lojz ne bo nikdar dovolil, da bi živela z Minko pod eno streho. Prepovedal mi je celo biti z njo prijateljica.»

«Tako je nekdam mislil in želel, Dorica, a sedaj mora biti zadovoljen, da se sirote sploh kdo usmili. Mlinarjevi so se sami ponudili. Tudi so ediní v vas, katerim se prilegaš. Za kmečko delo tako nisi. Pri njih upam, da dobiš lažje delo. — O ti ubogi otrok ti», je začela Jerica po kratkem molku tožiti. Burno me je objela. «Tako se bojim, da te bomo preveč vpregali v delo. Tako si še drobna, tako slabotna. Koliko boš trpela!»

«Ne boj se za me, Jerica», sem rekla in se silila kazati se pogumno. «Lena nisem in tudi ne tako rahla, kakor misliš. Delala bom rada, saj nisem več otrok. Ko bi me le nekoliko radi imeli!»

«To je ravno, kar potrebuješ kakor riba vode», je pri-trdila Jerica, «Dobre besede, prijaznega obraza. A mlinarjevi nimajo teh lastnosti», mi je zašepetala na uho in se plašno ozrla, ali jo je kdo čul.

«Zato bom tebe bolj pogosto obiskovala», sem rekla. «Saj si boš poiskala službe tukaj v vasi, kajne?»

«Ni mogoče, duša moja», mi odgovori. «Kdo bo še jemal v službo tako staro ropotijo, kakor sem jaz! Ali ne veš, da že osem in petdeset let tlačim zemljo?»

«Kam pa misliš iti?» jo vprašam neprijetno iznenadena.

«Daleč odtod, Dorica. Na Gorenjskem imam brata, ki je oženjen na domu. Ta me je večkrat vabil, naj pridem k njemu. Njegove vnuke bom pestovala pa za tebe in Lojza bom molila. To bo odslej moja usoda, Dorica!»

«Brez očeta, brez Lojza, brez tebe, Jerica, da bi za naprej živela! — To ni mogoče!» sem zaklicala obupno.

«Čemu tak obup, Dorica?» me je pokregala prijazno. «Obupavati je velik greh. To je isto, kot bi se z Bogom kregala. Čeprav bova Lojz in jaz daleč od tebe, vendar bova ostala blizu tvojemu srcu. Ljubila te bova zato tem bolj. In ali ne veš, da mili Bog nikogar tako ne ljubi kakor sirote? — Mariji Devici se priporočaj, Dorica! Nadomestovala ti bo očeta in nas vse. Blagor tistemu, ki pribeži pod njeno varstvo!»

Medtem ko je govorila, sem se bila oklenila njenega vratu in tiho jokala. Solze so mi olajšale srčno bolečino. «Vedno hočem biti pobožna in v vseh bridkosti, ki me utegnejo zadeti, hočem zaupati v Boga», sem ji obetala.

«Tako je prav, Dorica», me je tolažila ginjena. «Sedaj se bom tudi jaz laže ločila od tebe, ker vem, da ostaneš pridna in pobožna. Revica, pri mlinarjevih ne boš imela, kakor bi se spodobilo; to je gotovo. Marsikatero grenko besedo boš morala požreti in hudobne poglede; marsikatera krivica se ti bo zgodila. Taka je usoda vseh sirot. A tolaži naj te prepričanje, da nas za vsako trpljenje, katero nam Bog po nezasluženem pošilja, čaka gotovo plačilo, če ne na tem pa na onem svetu. — Sicer pa si svojo nesrečo predstavljaš hujšo, kakor je v resnici. Ali nimaš brata, kateremu si vse? Lojz mi je danes skrivaj zaupal, da se je odločil za duhovski stan. Pogumno tedaj prestani še pet let. Potem postaneš njegova gospodinja in zagotovljeno ti bo najsrečnejše življenje.»

Med solzami sem se nasmehnila. Ah da! Lojz je bil vedno in zdaj še posebno tista svetla zvezda, na katero sem se upa

polna ozirala. «Tedaj duhovnik hoče Lojz postati?» sem rekla veselo radovedno. «Jerica, takrat pa zopet prideš k nama, kajne?»

Žalost mladih ljudi ima kratke noge. Hitro mi je postalo lahko pri srcu. V mislih sem si že slikala blaženi čas, ko bomo vsi trije živeli združeni kakor dozdej.

«Kdo si upa delati sklepe za pet let naprej?» odgovori Jerica modro.

Tedaj je na dvorišču zalajal Vari. Obenem so se v veži začuli koraki prihajajočih oseb. Duri se odpro in v kuhinjo pride Lojz z gospodom župnikom in našima sosedom mlinarjem in mlinarico. Ko sem ta dva zagledala, sem prebledela. Prišla sta po mene, sem si mislila.

Jerica je šla gostom nasproti in jih povabila v izbo. Vsi so šli naprej, jaz pa sem ostala z Lojzom. Skrivaj sem ga potegnila za rokav in mu tiho rekla: «Pusti me v svoji bližini, dokler ne odpotuješ.»

Brat me je žalostno pogledal in odvrnil ravno tako tiho: «Nocoj ostanemo vsi skupaj pri mlinarjevih, jutri pa odpotujem. Hiša je prodana, drugo se proda na dražbi popoldne.»

«Naša hiša je tedaj že prodana», sem vzdihnila in se ozrla na zidovje in pohišstvo. To je bilo moje tiho slovo.

Ko smo v sobi vsi sedli, me je gospod župnik povabil k sebi. Gospod župnik je bil jako resen in malobeseden gospod. Mesto njega so govorila njegova dobra dejanja. Znan je bil kot človekoljuben, pravičen in prizanesljiv gospod. Sovražnika ni imel nobenega v naši fari. Ljubili in spoštovali so ga stari in mladi brez izjeme kot svojega očeta in učenika. Bil je pravi pastir svojih ovčic.

«Dorica», reče s slovesnim glasom, ko se spoštljivo približam, «krstil sem te, poučeval in videl rasti. Vem, da si bila dozdej vedno čednostna deklica. Ostani taka tudi za naprej. Nočem govoriti o nesreči, ki je zadela tebe in brata. Vajina nenadomestljiva izguba je hudo zadela tudi mene. Z vajinim očetom sem izgubil najboljšega prijatelja. Naj v

miru počiva! Dorica, z Lojzom sva sklenila, da sprejmemo ponudbo vaših dobrih sosedov. Pričujoča oče Jakob in mati Urša hočeta za te skrbeti, dokler Lojz ne bo imel svojega lastnega gospodarstva. Potem najdeš pri bratu najvarnejše zavetje za vse svoje življenje. Lojz si je izvolil duhovski stan. Misli, da bo v tem stanu mogel največ storiti zate.»

«Vem», sem rekla tiho in hvaležno pogledala brata, ki je sedel poleg gospoda župnika neskončno bled in resen ter gledal v tla.

«Lep stan, častit stan si je Lojz izbral», je mrmral mlinar proti svoji ženi in pokimal z glavo.

«Ali mi hočeš obetati, Dorica», je nadaljeval gospod župnik, «da boš svoje varuhe spoštovala in v vsem ubogala?»

«Spoštovati, ubogati in ljubiti jih hočem», sem odgovorila hitro in se odkritosrčno ozrla na pričujoče. «Tudi delati hočem in biti marljiva, kolikor mi bodo moči dopuščale.» Nenadoma sem začutila v sebi nenavadno moč. Bila sem trdno namenjena vdati se v svojo usodo ter si s pridnostjo in pokornostjo pridobiti naklonjenost mlinarjevih in božji blagoslov.

«Tako je prav, hčerka moja, tako je prav», je rekel nato gospod župnik vidno zadovoljen.

Lojz se je pri mojih besedah živahno zganil in me iznenaden pogledal. Ubogi bratec! V očeh sem mu brala, da je dozdej trpel za me. Bal se je kake razdražene besede od moje strani. Nepremakljivo mi je zrl v lice, kakor da hoče iz njega brati, ali sem govorila iz srca ali pa sem se samo premağovala.

Nisem povabila oči pred njegovim pogledom. Kar sem bila izrekla, ni bila hinavščina, temveč moja resna volja. To je moral spoznati tudi Lojz. Vzdihnil je, kakor da se mu je odvalil od srca težak kamen.

«Delo? To pa to, Dora, imela ga boš dovolj pri nas», je rekel mlinar pomenljivo in se popraskal po glavi. «Moja

žena je brž danes odpovedala eni naših dekel. Dela dovolj, a tudi jesti dovolj, to pa to.»

Mlinarica je pri teh odkritosrčnih moževih besedah nekoliko zardela. Sunila ga je s komolcem, naj molči.

Gospod župnik je v zadregi pokašljaj, Lojz in Jerica pa sta se pomenljivo pogledala.

Samo mene mlinarjeva beseda ni ganila. Da me bodo imeli za deklo ne pa za hčer, mi ni bilo več novo. Jerica me je bila že pripravila na to. Neustrašeno sem torej čakala, kaj mi bodo še povedali neugodnega.

Nekaj časa so vsi v zadregi molčali. Naposled me je gospod župnik še gorkeje priporočil mojim varuhom.

Mlinar je nato živahno obetal, da se mi v njegovi hiši ne bo godilo slabo. Njegova žena pa si je venomer popravljala svilno ruto na glavi, se premikala na stolu in ko je mož nehaj govoriti, ošabno dejala: «Kakor si bo Dora postiljala, tako bo pač spala; s tem je povedano vse.»

V meni mlinarica nikdar ni vzbujala zaupanja. Bila je ena onih žensk, o katerih je težko soditi, ali so dobre ali hudobne. Molila je rada, a še rajši se je kregala. Dajala je vbogajme, a pri tem je reveže obsipala s surovostmi. Če je dekla ubila kako posodo, je tako kričala, da je postala hripava. Včasih je deklo tudi spodila. A za hčer ji ni bila nobena obleka predraga, tudi ko bi morala denar za njo vzeti na posodo.

«Prav ponižno prosim», sem rekla zdaj bojazljivo in sem se obrnila proti njej, «da bi smela vzeti s seboj Varija, ptičke in cvetlice.»

«Varija, psička misliš, kajne?» odvrne neprijazno, «mislím, da bi tega ne bilo treba. V hiši imamo že dva psa in kaj taka žival na dan požre, bi nihče ne verjel.»

«Vari je jako malo», sem zagotovila. «Pa tudi ne bo treba zanj nič skrbeti, mati. Odtrgala si bom od svoje hrane zanj.»

«No, no, če te res veseli, ga pa imej», reče mlinarica nekoliko prijazneje. «Za cvetlice bo pri nas tudi prostora, samo ptiči se bojim, da bodo nadležni.»

«Pustite ji tudi ptičke, mati Urša», ji seže gospod župnik v besedo. «Vsak človek ima kako posebno veselje, ki je za razvedrilo njegovega duha skoraj potrebno. Po hrano za ptičke pa prideš k meni, Dorica. Prosa in konoplje imam dovolj.»

«Če gospod župnik misli, da je prav, smeš obdržati tudi ptičke, Dora», pravi zdaj mlinarica.

Segla sem po župnikovo roko in jo hvaležno poljubila.

Menili so se potem še nekaj časa o navadnih rečeh. Potem smo se vsi skupaj podali k mlinarjevim.

Iz okna mlinarjevega stanovanja sem ves popoldan gledala, kako so posamezni kupci odnašali kupljene stvari iz našega doma. Kako me je srce bolelo pri tem pogledu in koliko sem trpela, je težko povedati. To ve sam Bog. Do večera je bilo vse razprodano in hiša, v kateri sem se rodila in preživela svoja presrečna otroška leta, je že dobila novega gospodarja.

Napočil je dan ločitve od Lojza in Jerice. Bil je to za zimski čas nenavadno krasen dan, podoben pomladanskemu. Vsa природа se je zdela nekako prerojena. A kako je bilo meni pri srcu! Dasi sem siloma premagovala svojo žalost, da ne bi Lojzu težila ločitve, vendar se mi je videlo, kako sem pobita.

VII.

Odkar sem stopila čez prag mlinarjeve hiše, nisem mogla več govoriti z Lojzom brez prič. Vedno je nama bila Minka za petami, vedno se je vtikala v najine pogovore in naju je dolgočasila z zoprnim pripovedovanjem o mestnem življenju. Jaz pa sem tako želela, da bi se teh par ur, ko je

bil Lojz še med nami, sama pomenkovala z njim. V očeh sem mu brala, da je tudi on imel enako željo.

O poldveh je moral Lojz odpotovati in z njim tudi Minka. Oba sta se učila v istem mestu, obema je bil potekel čas počitnic. Naj potujeta skupaj, da jima bo krajši čas, so zato sklenili Minkini starši.

Minka je bila radi tega sklepa presrečna, Lojz pa ni pokazal ne veselja ne žalosti; vedno se je znal premagovati. Meni pa ta sklep celo ni bil nič po volji.

Kako bo Lojz trpel, ko bo imel to klepetuljo pol dneva v svoji bližini, sem sodila na tihem.

Ob enajstih dopoldne sva z Lojzom določila, da obišče-va očetov grob. Minka ni hotela z nama v moje največje veselje. Bala se je zamazati lepe čevlje. Tudi je trdila, da jo pogled na pokopališče pregloboko gane. Šla sva tedaj sama.

Med potjo nisva skoro nič govorila, dasi sva imela prepolni srci. Kar bi si bila rada povedala, je bilo čez vse mere žalostno, zato sva rajši molčala. Drug drugemu sva hotela prizanašati z novimi bolečinami. Samo najine oči so se zdaj pa zdaj srečale; govorile so mesto naju.

Na očetovi gomili je nekdo klečal. Bila je Jerica. Tudi jaz in Lojz sva pokleknila in nekaj časa molila. In tako smo se združili vsi trije še enkrat, zadnjikrat v življenju, pri očetovem grobu.

Ko smo vstali, smo molče podali drug drugemu roko v slovo. V tem slovesnem trenutku pa je moja žalost prekipela. Objela sem Lojza in se razjokala na njegovih prsih.

«Imej me vedno rad, Lojz, ne pozabi me», sem ga prosila iskreno.

«Da bi te kdaj pozabil, Dorica!» je odgovoril Lojz z zamolklim glasom in debele solze so mu kapale čez lica. «Nikdar! Ti si zdaj moje edino veselje, moja edina tolažba na tem svetu. Ah, da ne mreš že koj iti z mano, da te mo-

ram pustiti v tujih rokah! Dorica, pri spominu na očeta, ki mirno počiva pod našimi nogami, te prosim in rotim: ohrani nedolžnost svojega srca, čuvaj svojo nepopačeno dušo pred vsem zlím!»

Nisem mogla odgovoriti, zabranilo mi je ihtenje.

«Ne muči je, Lojz», je rekla Jerica mesto mene. «V njenem imenu ti lahko z mirno vestjo obetam, da ostane čednostna do smrti. Jaz jo poznam bolje, kot se pozna ona sama.»

«Bog ti plačaj, Jerica, za to tolažilno zagotovilo», je rekel Lojz pomirjen.

Dve uri pozneje je Lojz odpotoval. Drugega slovesa potem nisva več jemala, ko sva se ločila, ker so bili mlinarjevi pričujoči. Globok pogled, gorek stisk roke, trepetajoči «Z Bogom!» in voz je oddrdral ter me ločil od nje. — Za kako dolgo? To je takrat vedel sam Bog.

Tudi Jerica je šila proč. Na mojo prošnjo, naj ostane vsaj še en dan, mi je skrivoma odgovorila, da se ji zdi, da jo mlinarica že gleda po strani.

Do svoje rojstne vasi je imela Jerica tri dni hoda. Odločila se je, da pojde peš. Uboga Jerica, dvajset let je bila pri nas v službi, a niti toliko si ni prislužila, da bi naročila voz, ki bi jo peljal domov. Lojz ji je hotel iz denarja, ki je ostal od razprodaje, izplačati zaslužek, ki ga je pri nas imela še na dobrem, a ni hotela povedati, koliko ima še dobiti, in ni vzela niti krajcarja. «Da le pridem živa domov, potem nič več ne potrebujem», je menila dobrohotno. «Brat in ljubi Bog bosta že skrbela zame.»

Hotela sem ji vrniti njen srebrni denar, a bilo je vse zastoj; zgoditi se je morala njena volja. Vse njeno imetje je bila majhna skrinjica, katero je poslala po železnici naprej.

«Toda, Jerica, saj ne prideš živa domov», sem ji rekla, «mraz in trud te bosta pokončala.»

«Ne boj se», odvrne smehljaje se, «vedi, da imam skoro v vsaki vasi, ki so odtod do mojega doma, kako znanko ali sorodnico. Pri vsaki se bom oglasila, se nekoliko odpočila, potem pa zopet dalje romala. Moje potovanje ne bo križev pot, temveč bo jako prijetno.»

«Potem pa pojdi v božjem imenu», sem rekla, «Malo pa bi te še rada spremila.»

Hitro grem prosit mlinarico za dovoljenje, ali smem Jerico nekoliko spremiti. Godrnjala je, da je njena glava postala te dni velika kot sod od samega kričanja, jokanja in nereda v hiši. «Pa pojdi, če res ni drugače», je rekla nazadnje, «da nam le gre ta ženska izpod nog. Pa glej, da se vrneš, preden bo noč; ponočnjakom ne bom odpirala vrat.»

Med potom mi je Jerica dala še lepih naukov in svetov. — Kakšna razlika med mlinarico in Jerico! sem si mislila pri tem. V Jeričinem svarilu ni bilo nič zbadljivega, nič dražljivega kakor v mlinaričinem. Jerica me je vselej svarila ljubeznivo in nežno, da bi me ne splašila ali užalila. Nobena mati ni mogla s svojim otrokom mileje ravnati.

Kake pol ure sva že bili na potu. Vas se je že davno skrila. Jerica se ustavi. «Dorica, dovolj bo, sonce že zahaja. Vrniti se moraš, da prideš pred nočjo domov. Mater Uršo moraš ubogati vselej in v vsaki reči.»

Nič nisem odgovorila. Ustavila sem se in gledala v tla. Oči so se mi napolnile s solzami, a nisem hotela, da bi jih Jerica videla.

Jerica me je pokrižala na čelo, me poljubila na lice, me pobožala in rekla s trepetajočim glasom: «Pojdi, otrok moj, pojdi! Angel varuh naj te povsod čuva in božji blagoslov naj ostane pri tebi!»

Nato se je obrnila in šla počasi naprej.

Nisem se ganila niti zinila besedice. A moje srce je krvavelo po zvesti prijateljici ter ji klicalo: «Z Bogom!»

Čez nekaj časa sem dvignila oči in gledala za njo, ki se je vedno bolj izgubljala v daljavi. Sama sem stala sredi

ceste, žive duše ni bilo nikjer videti. Tedaj me predrami lahko praskanje po kolenih in milo cviljenje. Bil je Vari. Uboga žival je čutila, da trpim. Sklonim se k njemu, ga pobožam in žalostno rečem: «Sama sva, sama, Vari, čisto sama! Vsi so naju zapustili. Ah in še pred osmimi dnevi smo bili vsi štirje srečno združeni.»

Vari me je otožno pogledoval s svojimi zvestimi, pametnimi očmi. Obrnila sem se in se počasi napotila proti domu.

Pri nekem razpotju je stala kapelica z božjim razpelom. Ustavila sem se pred njo ter pobožno molila za srečno potovanje Lojza in Jerice. Nato sem pospešila svoje korake in še preden je nastal mrak, sem bila že doma.

VIII.

Svojemu novemu življenju sem se privadila hitreje, kakor sem mislila. Pač res, da bolni duši ni boljšega zdravila kakor delo. In tega sem tukaj našla dovolj.

Sprva sem imela opraviti samo v hiši. Pozneje sem morala pomagati pri živini, a spomladi so me porabili že na polju. Spočetka mi je delo delalo nekoliko preglavice. Roke, nevajene težkega dela, so bile vedno opraskane in ranjene. V životu pa sem čutila veliko utrujenost. Zvečer sem bila tako izmučena od dela, da sem, ko sem se vlegla, v trenutku zaspala in trdno spala do rana. Nisem torej imela časa, da bi premišljevala žalostno spremembo svojega življenja. Samo na Lojza in Jerico sem se zvesto spominjala tudi med delom. In čudo! Ko sem se delu privadila, je prešla ta izmučenost. Začela sem postajati močna in se telesno razvijati, tako da v teku enega leta v meni ni bilo več poznati nekdanje šibke Dorice.

Da, nekdanje Dorice, kajti spremenili so mi tudi ime. Klicali so me vsi samo Dora.

Moje življenje je bilo vobče enolično in pusto. Ni se mi bilo treba ravno pritoževati, a tudi ne hvaliti se s čim. Moji varuhi niso bili z menoj ne dobri ne hudi. Da bi bili hudi, jim nisem dajala vzroka. Storiła sem vse, kar so mi ukazovali. Upirala se nisem nobeni njihovi želji. Bila sem tiha, poslušna, ponižna in za svoja leta čez vse mere resna. Ah kam je nenadoma zbežala prirojena mi živahnost in muhavost! Kakor sem bila prej razpoložena za smeh, tako sem bila zdaj neobčutiljiva zanj. Odkar sem bila sirota, se nisem več smejala od srca.

Mlinarjevi se menda niso nikdar kesali, da so me vzeli k sebi. Delala sem kakor vsaka druga dekla v hiši in to — zastonj. Razen hrane in stanovanja nisem dobila od njih dozda niti krajcarja.

Za mojo obleko je skrbel Lojz. Vsak mesec sem dobila od njega zavitek. Zdaj je prišla obleka, zdaj obuvalo, zdaj perilo in tako naprej. Vedel je natančno za vse moje potrebe. Ubogi, dragi bratec! Kako hvaležno se še dandanes spominjam njegove požrtvovalnosti. Trudil se je v mestu s poučevanjem, da me je oblačil in mi delal veselje. In vendar je z lastnim učenjem imel dovolj dela.

Lojz mi je pisal vsakih štirinajst dni. Vsakokrat, ko sem dobila od njega pismo, je bil za me velik praznik. Pismo sem potem navadno tako dolgo nosila v žepu, dokler ni prišlo drugo. Prečitala sem vsako tolikokrat, da sem ga znala na pamet, in poljubovala sem ga.

Jaz sem njemu pisala samo enkrat na mesec. Bila sem počasna v pisavi in potrebovala sem vselej ves popoldan, da sem napolnila štiri strani. Zato mi mlinarica ni dovoljevala mu pisati bolj pogosto. «Škoda časa!» je rekla.

Moja pisma so bila navadno vesela; vse svoje težave in žalosti sem mu skrbno zamolčala. Čemu bi mu delala težko srce? Včasih sem se v pismih celo šalila kakor prej v presrečnih preteklih časih.

Minka je prihajala domov samo po trikrat v letu: o božiču, o veliki noči in o velikih počitnicah. Za me se je malo brigala. Dejala bi celo, da me je prezirala. Jaz sem bila dekla, ona pa fina mestna gospodična. Meni je bilo to jako ljubo. Tako sem lahko nehote ubogala brata, ki mi je bil naročil izogibati se kolikor mogoče Minkine družbe, ne da bi se ji zamerila.

Tako sta prešli dve leti, počasi in hitro obenem. Hitro, ker sem mi je zdelo, da sem kar čez noč zrastle iz brezskrbnega otroka v resno dekle, počasi, ker sem morala čakati še tri dolga leta, preden bi živela pri Lojzu.

V teh dveh letih brata nisem nikoli videla. Upala sem vedno, da pride domov o počitnicah, ko konča latinske šole. Dóma sicer ni imel, a gospod župnik ga je enkrat za vselej povabil v svojo hišo. Rekel mu je, naj smatra župnišče za lastni dom, kamor sme priti o vsakem času in kjer bo vselej prijazno sprejet.

Moja želja se ni izpolnila. Lojz tudi takrat ni prišel domov. Pisal mi je, da kot bogoslovec ne bo mogel nič več zaslužiti. Hotel je torej porabiti še zadnje šolske počitnice.

Odslej naprej se mi je pri mlinarjevih godilo vedno huje. Minka, ki je dopolnila osemnajsto leto, je končala učenje v mestu. A ker se ni hotela poprijeti nobenega dela, družbe in veselic pa je doma pogrešala, je začela od dolgega časa mene trpinčiti.

Tudi mlinarjevi so postali z menoj bolj strogi in neprijazni, odkar mi Lojz ni več preskrboval oblačil. Zdaj sem jim bila trn v peti. Zato sem začela hraniti in čuvati svoje obleke, da bi jim ne delala stroškov. Hodila nisem razen v cerkev nikamor, da ne bi trgala obleke. Da bi pa z njimi izhajala še tri leta, je bilo nemogoče. Pri delu se mnogo strga, naj človek še toliko gleda. Obuvalo se je ogledalo, predpasniki so se potrgali; gospodarji so bili torej prisiljeni mi preskrbeti druge. Mlinarica mi je po dolgem godrnjanju

dala napraviti nove čevlje, ki pa so bili tako težki, da sem v njih komaj hodila. In kravja dekla ni imela tako robatih in grdih predpasnikov, kakršne sem od tedaj nosila jaz. Delala sem pa dvakrat toliko kakor kravja dekla. Toda vse sem voljno trpela. Saj ne bo trajalo večno, sem si mislila. Samo ta misel me je tešila in mi dajala pogum.

Mlinar je bil boljšega srca kot njegova žena. Bil je nekoliko mlajši od nje in malo omejen.

Mlinarica pa je bila jako bistroumna žena, zato je v hiši lei ona nosila hlače. Njen mož, ki je čutil, koliko več ona zamore pri gospodarstvu kakor on, se ji nikdar ni upal dolgo upirati. Večkrat je napravil kako opazko glede mene in mi želel zboljšati stanje, toda njegove besede so bile bob v steno.

Kadar je mlinarica ukazovala: «Dora, danes boš na polju opravljala to ali ono delo», je on omenil bojazljivo: «Ali Urša, tako delo se vendar ne spodobi doktorjevi hčeri in sestri duhovnega gospoda.» In privzdignil je pri tem nekoliko kapico v čast prihodnjemu duhovniku.

«Kaj ji pomaga revici, da je bil njen oče doktor», je odgovorila na to njegova žena zaničljivo, «če pa nima v žepu niti krajcarja. Ko bo za gospodinjjo pri gospodu Lojzu, bo lahko živela brez dela, če bo hotela. Dokler pa je pri nas in od nas dobiva hrano in oblačilo, mora tudi delati, kar mi ukazujemo.»

Meni je vselej pri takih besedah hotelo srce počiti, a vedno sem pogumno prenašala bridkost. Da pa ne bi dala vzroka kakemu hišnemu prepiru, sem se hitro oglasila: «Dovolite, oče, da grem na polje. Delo ni tako težavno, kakor menite. Prav rada ga hočem opravljati. Mati ima prav: ako dela Tončka — Tončka je bila kravja dekla. — zakaj ne bi tudi jaz.»

Mlinar je na to momljaj, majal z glavo ter me skrivaj pomilovalno pogledoval. Minka pa se je smejala, polglasno pela ter bobnala s prsti po mizi, kot da bi igrala na orgle.

Taki prizori so se ponavljali prav pogostoma.

Odkar je bila Minka doma, se je zgodilo v hiši mnogo sprememb. Ena največjih je bila ta, da so zvečer pogostoma zahajali k nam razni fantje, kar se prej ni nikdar zgodilo. Tudi so mlinarjevi ob nedeljah večkrat prirejali pojedine, h katerim so vabili najpremožnejše mladeniče iz vasi in bližnjega trga.

Spočetka nisem mogla razumeti, zakaj je mlinarica nenadoma postala tako gostoljubna. V prejšnjih dveh letih ni priredila niti ene pojedine. Iz mlinarjevega govorjenja in obnašanja pa sem kmalu uganila vzrok. Minki je bilo osemnajst let; radi bi ji našli ženina.

Kadar so koga gostili, so me navadno poslali iz hiše. Pošiljali so me v vinograde ali pa v dve uri oddaljeni trg kupovat. Napeljali so vselej tako, da sem izostala ves dan. Vendar sem se navadno vrnila domov prej, kakor so gostje odhajali. In tako sem imela priliko jih videti.

Posebno dvema se je mlinarica dobrikala. Prvi je bil nadučitelj gori omenjenega trga. Bil je to suho in dolgo človeče s špičastim nosom, špičastim podbradkom in s špičastimi, z mazili utrjenimi brki. Sploh je bilo pri njem vse špičasto: ozki, podolgovati obraz, suhe noge, koščene roke z dolgimi prsti in nohti. Imel je majhne, zvite oči in redke lase; oblečen pa je bil prav lepo in fino.

Zdelo se mi je, da gleda Minka najrajši za njim. Meni pa je bil čez vse zoprni, dasi nisem z njim nikdar govorila.

Drugi je bil lep mladenič, star kakih trideset let, čvrst in močan, toda kmečkega stanu. Izvedela sem, da je silno premožen, brez staršev, brez bratov in sester. Nosil se je na pol kmečko, na pol gosposko in znal je za silo nemški.

Petričev Florijan bi bil dober ženin za Minko, ko bi ne bil tako nagle jeze, je sodila domača družina. Pravili so, da ni večera, da bi se ne pretepal z vaškimi fanti. Celo svojo lastno mater je menda nekdanj v hudi jezi udaril s polenom, da je potem radi tega umrla.

Kar zgrozila sem se, ko sem to slišala. Pri prvi priliki sem ga pogledala natančneje. Videla sem, da ima njegov pogled res nekaj divjega. In ravno on je bil kupil našo hišico. Škoda, da ni postala lastnina drugega, boljšega človeka, sem mislila na tihem.

Pustno nedeljo so ostali mlinarjevi gostje nenavadno dolgo skupaj. Kakor vselej tako sta tudi takrat odšla učitelj in Petričev zadnja.

Večerja je bila že davno končana, posoda že pomita, kuhinja že pospravljena. S Tončko sva sedeli za ognjiščem. Pred nama je gorel plamen in dajal prijetno toploto. Spat nisva smela iti, ker bi naju bili lahko še potrebovali. Menili sva se o navadnih rečeh. Iz izbe pa je prihajalo glasno govorjenje in razuzdan smeh.

Tedaj pride v kuhinjo Petričev po žerjavico, da bi prižgal pipico. Tobak se je bil že davno vnel, a on ni kazal, da se hoče vrniti v izbo. Začel je pogovor z nama. Tončka se je z njim šalila, jaz ga pa še pogledala nisem. Spoznala sem kmalu, da je nekoliko vinjen; pametno se tedaj ni dalo z njim govoriti, zato je sem rajši molčala.

Čez nekaj časa prideta v kuhinjo tudi Minka in učitelj, ki se je zibal na suhih nogah in govoril v pretrganih stavkih; tudi on si ga je bil preveč privoščil. Obadva sta lomila neko čudno nemščino. Zdelo se mi je, kot da živžgata.

Ko se je učitelj poslovil od Minke, ji je delal globoke poklone in poljubil ji je roko. Minka pa je pri tem napravila smešnosladek obraz, da me je nehote posilil smeh.

Obrnila sem se v stran, da bi drugi tega ne zapazili. Tedaj pa mi nekdo zašepeta na uho: «Kajne, Dorica, da se obnašata kot dva pajaca? Kako sta smešna!»

Hitro se obrnem in moje oči srečajo Petričevega. Stal je tik mene in me pomenljivo pogledoval.

Kot da me je gad pičil, sem se odmaknila prestrašena od njega. Neskončna groza mi je pretresla srce pri njegovem pogledu.

V tem trenutku ga je učitelj poklical, da bi odšla. In odšel je v mojo največjo tolažbo.

IX.

Minka je bila nekaj časa neskončno slabe volje. Vedno je upala, da bo o pustu imela svate, a pust je prešel, snubači so se pustili gostiti kakor prej, a za njeno roko ni povprašal nobeden. To jo je zelo žalilo in jezilo. Prej se je vedno hvalila, da se bodo snubači kar trgali za njo, ko bo godna za možitev. Prilizovali so se ji sicer vsi, kar jih je mati povabila, in jo občudovali, a ženitve nobeden še omenil ni. Minka se je bila pa resno zagledala v dolgopetega učitelja. In ravno ta je postajal zadnji čas vedno bolj mlačen nasproti njej.

Tudi mlinarica je bila v postnem času sitnejša kakor navadno. Vedno je godrnjala in hčeri o vsaki priliki očitala, koliko je preteklo zimo izdala za njene obleke, koliko petelinov in rac je zaklala gostom, koliko najboljšega vina so popili in koliko žakljev moke je porabila za krape. A vse to zastonj, popolnoma zastonj; hči kljub temu ni našla ženina.

Minka je materi odgovarjala precej surovo in pričkanja ni bilo ne konca ne kraja.

Posebno je Minka razlivala svoj žolč na mene. Dražila me je, kakor je mogla.

Neko jutro v maju sem hotela dati svojim ptičkom jesti. V svojo največjo žalost sem našla kletko prazno. Vratca pa so bila zaprta. Ptička tedaj nista zbežala, temveč ju je nekdo odnesel ali pa jima dal svobodo.

Kakor meč mi je nekaj prodrlo srce pri tem pogledu. Predobro sem vedela, da tega ni storil nihče drugi kakor Minka. S solzami v očeh sem gledala na prazno kletko in si mislila, kje sta neki zdaj moja predraga ptička. Tedaj pride v izbo Minka.

«Minka, zakaj si mi to storila?» sem ji očitala in ji kazala prazno kletko.

«Ah kaj», odvrne Minka malomarno, «še v lastni hiši nimam miru pred temi sitnimi živalcami. Ptičkoma se godi dobro, ne boj se. Presrečna sta zletela na prosto, nič se nista obotavljala.»

«Liščku verjamem, da se godi zdaj bolje kot v kletki, ali kanarček, ta bo poginil», sem rekla s skrbnim glasom, «ker ne zna frčati tako visoko kot drugi ptički; tudi hrane si ne bo znal najti.»

«Potem bo pač mački tolsta jed», pristavi Minka hudobno in se na vse grlo zakrohoče. «Prosim te, ali je vredno toliko besed in javkanja za tako malenkost.»

Nič nisem odgovorila. Poznala sem njeno neusmiljeno srce. Zabavljala bi meni in ptičkoma še bolj, če bi se bila dalje pritoževala. Ptička sta bila za me itak za vselej izgubljena.

Tisti dan je bila sobota. Popoldne me niso poslali na polje; imela sem v hiši dosti dela. Minka je sedela v izbi in čitala, jaz pa sem umivala okna.

«Kako dolgočasna je ta knjiga», reče Minka in jo ježno vrže sredi sobe.

Pustila sem umivanje in jo šla pobirat. Mimogrede sem pogledala naslov knjige. Bila je nemška. Tedaj Minka nenadoma poskoči in iz ust ji uide preveseli «ah». Po dvorišču sta prihajala na obisk učitelj in Petričev.

Ko stopita v izbo, se obrne Minka proti meni in reče z ukazovalnim glasom: «Pusti tisto delo in pojdi na vrt; tam najdeš dovolj dela.»

«Naj ostane Dorica pri nas», je rekel Petričev hitro in nekako ognjevit. «Več ko nas je, tem prijetnejše nam bode.»

«To se ne spodobi», odvrne Minka ošabno, «gospodinja in služabnica nista tovarišici.»

Hitro poberem skledo z vodo in odidem. Pa s kakšnim veseljem sem zapustila sobo! Poljubila bi bila Minko, ker me je odgnala. Petričeva pričujočnost me je vselej preplašila. Izogibala sem se ga vedno, kot da je moj največji sovražnik.

Na vrtu sem našla dovolj dela. Presajala sem solato in jo zalivala.

Ko sem šla po vodo v majhen potoček, ki je tekel sredi vrta, se mi je izpodrsnilo. Pogledam, kaj je in — o žalost! Na tleh je ležal moj preljubi kanarček mrtev. V bližini je stala velika jablana. Najbrž je revče zletelo na drevo, ponoči padlo z njega in se ubilo.

Ubogí moj kanarček, ki me je s svojim petjem vsak dan tako živo spominjal očetove hiše. Kako sem ga pomilovala! — Vzela sem motiko in izkopala jamico sredi živega plota, ki je ločil vrt od ceste. Med zelenjem sem ga hotela zakopati.

Nenadoma začujem na cesti znane glasove. Pogledam skozi živo mejo in zagledam učitelja in Petričevega, ki sta šla proti domu. Ravno pri meji, za katero sem stala, je bilo razpotje. Ena cesta je vodila v vas, druga v dve uri oddaljeni trg. Oba se ustavita ravno nasproti meni.

Hitro sem nehala delati, da ne bi izdala svoje pričujočnosti. Neljubo bi mi bilo, ko bi me zagledala in ogovorila. Bila sem tako pobita radi izgube kanarčka.

«Stvar se mora odločiti», je rekel učitelj svojemu tovarišu, «ali maraš ali ne maraš za Minko.»

«To sem tudi jaz hotel vprašati tebe», odgovori Petričev dobre volje.

«Jaz bi jo rad vzela», je nadaljeval učitelj, «ko bi dobila deset tisoč goldinarjev dote, kakor so ljudje govorili. A njena mati je nekđaj med drugim omenila, da dobi Minka samo dva tisoč.»

«Tudi to je nekaj», pravi Petričev.

«Seveda je», se je smejal učitelj, «a za pridno in preprosto dekle, ne pa za tako, kakor je Minka, ki ne zna in noče nič delati; pusti si streči kot grofica v gradu ter hodi oblečena kakor mestna gospa. V dveh letih bi od njenih dveh tisočev ne bilo niti krajcarja več. Kaj pa potem?»

«In to si zavohal šele zdaj?» se je šalil Petričev. «Jaz vem že davno, da Minka ne zna drugega kakor denar za pravlјati. Čemu potem še hodiš v hišo? Ljudje povsod govorijo, da si Minkin izvoljenec.»

«Čemu?» odgovori učitelj slabe volje. «Da ti odkritosrčno povem, ker se tam dobro najem in napijem. Vidiš, kako se zdaj lepo nosim! Da poplačam te fine obleke, katere sem si nalašč dal prinesiti iz mesta, da bi Minki ugajal, stradam doma že nekaj mesecev. Tukaj si pa vsaj ob nedeljah naložim prazni želodec.»

Petričev se je nato zasmeljal iz vsega srca.

«Ni kaj se smejati», je nadaljeval učitelj razdražen, «za Minko z desetimi tisoči je bilo vredno nekoliko se postiti, za Minko z dvema tisočema pa ne.»

«Stradati, da bi bil lepo oblečen, to mi ne gre v glavo», je pripomnil Petričev.

«Ne boj se, to so moje prve in zadnje dragocene obleke», je zagotavljal učitelj. «Pa bi jo vzal ti. Bogat si, Minka je izobražena in precej čedna. Samo dovoli, da hodim s teboj še nekaj časa v hišo.»

«Da bi jo jaz vzal, praviš», je rekel Petričev, «niti v sanjah bi je ne hotel imeti za ženo. Kuretino bi mi splašila s svojimi raznobarvnimi trakovi, ki ji visijo od vseh strani, in krave bi prestrašila s svojo nemščino.»

«Čemu potem hodiš sem?» vpraša učitelj, «saj imaš doma vsega dovolj.»

«Ali je v hiši samo Minka?» odgovori Petričev, «ali ni sta tudi Tončka in Dora? — Meni ugaja Dora.»

Mislila sem, da se mi bo zemlja vdrla pod nogami, ko sem to začula. Hotela sem zbežati, a noge so mi otrpnile od strahu. Kakor v sanjah mi je donelo na uho, kar sta se ona dva dalje pomenkovala.

«Dora, ta reva, ki ne zna drugega kot moliti in jokati, ti ugaja?» se je začudil učitelj. «Pojdi, saj se samo šališ! Takemu razuzdanemu človeku, kakor si ti, ne more ugajati terciјalka.»

«Kdo je razuzdan? Kdo je terciјalka?» se je hudoval Petričev. «Jaz da sem razuzdan? Jaz? Ker se včasih praskam s fanti, zato sem razuzdan? Kaj mi imaš očitati, povej!» In hotel je učitelja popasti.

«No, no», se je branil učitelj, «saj nisem menil tako hudo. Vem, da si dober človek, neskončno radodaren, samo včasih kolneš kot Turek. Tega ne moreš tajiti.»

«Zato mi pa Dora ugaja, ker je drugačna, kakor sem jaz», je dejal Petričev z mirnejšim glasom. «Molila bo namesto mene, pomagala mi bo v nebesa. Terciјalka pa ni, da veš. Pridna, poštena, ljubezniva deklica je, pa tudi lepa, lepša od Minke. Naj taji, kdor more, mu bom že pokazal. Samo ona bo moja žena, ona —.»

Več nisem mogla razumeti. V ušesih mi je zašumelo, srce pa mi je bilo s tako silo, kot da hoče narazen. Spustila sem se na trato in si zakrila obraz z rokami. Hudo mi je bilo, tako me je pretreslo, kar sem čula. Ko mi je nekoliko odleglo, sem vstala. Okrog mene je bilo tiho. Plaho sem pogledala skozi plot. Tam ni bilo nikogar več. S trepetajočo roko sem potem zakopala kanarčka. Presrečni ptiček, ko bi tudi jaz počivala v hladni zemlji!

«O Bog, kaj bo z menoj!» sem vzdihovala domov grede, «ali se nad mojo glavo zbira nova nevihta?»

X.

Od onega dne sem se Petričevega izogibala, kolikor sem mogla; on pa me je vidno zasledoval in iskal prilike, da bi govoril z menoj na samem. Vendar pa se mu to radi mojega izogibanja in Minkinega zaprečevanja ni hotelo posrečiti. Minka je bila namreč nevoščljiva, če so fantje, ki so veljali za njene snubače, govorili z menoj. Znala je pogovor vedno tako napeljati in me tudi o pravem času poslati iz hiše, da se je to zgodilo redkoma.

Za njen trud sem ji bila jako hvaležna. Vendar si je bistroumna Petričeva glava znala pomagati, da me je našel samo. To se je zgodilo tako.

V trgu, v katerem je bil učitelj v službi, je bil velik sejem. Pogovorili so se nekaj dni prej, da se vsi snidejo na sejmu. Najbolj je silil na to Petričev; obetal je mnogo zabave. Dejal je: «Godba bo tam; plesali bomo in se izvrstno imeli.»

Omenjenega dne zarana se odpeljejo torej mlinar, mlinarica in Minka na sejem. Z njimi so šli tudi hlapci, ker je hotel mlinar nakupiti živine. Ostali smo doma samo Tončka in jaz in en hlapec pri mlinu. Popoldne mi je bilo kakor navadno odmenjeno delo na polju. Tončka pa je ostala doma pri živini.

Storili sva, kakor nama je bilo ukazano. Jaz sem plela plevel iz turščice na pol ure oddaljenem polju. To je bilo kaj dolgočasno delo. Čas sem si krajšala s tem, da sem mislila na Lojza. Pričakovala sem ga dan za dnem. Obetal mi je, da pride v drugi polovici julija. Tisti dan je bilo že osemnajstega.

Ob štirih sem sedla v senco, da bi se nekoliko odpočila. Vročina je bila neznosna. Glava me je bolela od pekočega sonca. Počasi sem uporabljala svojo južino, ki je obstajala iz koščka kruha in nekaj sadja. Medtem pa sem v

mislí zatopljena zrla v daljavo, in sicer v stran, odkoder bi moral priti Lojz.

Morda je že na poti, sem mislila z utripajočim srcem. Kako me bo našel spremenjeno! Pustil me je lahkomiselnega, neizkušenega otroka, a našel me bo resno, izkušeno dekle. Toda srce mi je ostalo nespremenjeno, vredno njegove ljubezni. In ah ti moj ljubi Bog, kakšen bo v duhovski obleki? Ne bom si ga upala objeti in —

«Ali si mi prihranila kaj južine?» To vprašanje, ki se je oglasilo v moji bližini, me je nenadoma vzdramilo iz prijetnih sanj. Ta glas sem poznala. Prebledela sem in skočila kvišku. Nisem se motila. Za menoj je stal Petričev.

«Ti si tukaj?» sem rekla tiho, ne da bi ga pogledala.

«Zakaj povešaš oči, Dorica?» je rekel prijazno. «Tako lepe, tako jasne oči imaš.»

«Ali nisi šel na sejem?» sem ga vprašala boječe in se skrivoma ozrla, ali je kdo v bližini. Moj Bog, žive duše ni bilo videti daleč okrog; bila sva sama.

«Nisem šel, ker nisi šla ti, Dorica», je odgovoril, «saj —»

«Ne imenuj me Dorica», mu sežem naglo v besedo, «saj veš, da mi pravijo Dora.» Bolelo me je, da me je on tako imenoval; dozdej so me tako klicali samo moji dragi.

«Zame si in ostaneš Dorica», je rekel s poudarkom in se mi približal. «Ali ne veš, da mi ugajaš? Že davno sem se odločil, da vzamem v zakon le tebe.»

«Nikdar!» sem zaklicala zavzeta, se umaknila in si z roko zakrila oči. «Samo Lojza imam rada na svetu nikogar drugega. O pojdi, prosim te lepo, pojdi, da naju kdo ne vidi.»

«In če naju vidi, kaj potem? Ali je to kaj hudega?» je vprašal razžaljen.

«Seveda, ker bi bilo brez namena. Pojdi vendar, lepo te prosim. Moliti hočem za te, samo pojdi!» Glasno sem zajokala.

«Nobena me še ni tako grdo spodila», je rekel razdraženo in žile na čelu so se mu napele. «Treseš se pred mano, kot da bi bil kak hudodelnik.»

«Pravijo, da vedno kolneš, in se po krčmah pretepavaš in da si mater tepel in — oh, bojim se te tako zelo», sem rekla jokaje.

Petričev prebledi. «Kdo ti je to povedal?» je jezno zavpil in oči so mu zažarele.

V njem je vse vrelo. O Bog, kako strašen je bil videti! Koj sem spoznala, da zgrda pri njem nič ne opravi.

«Upam, da ni res, kar ljudje o tebi govorijo. Svet je hudoben», sem rekla prijazneje, a po životu sem vsa trepetala od strahu. «Odvrnila bi vsakega snubača, čeprav bi bil grof, ne samo tebe. Nikdar se ne bom omožila. Ostala bom pri bratu, tako je določeno. Tudi sem še premlada za možitev.»

«Ali misliš, da bom vzel staro?» odvrne Petričev zbadljivo. «Praviš, da boš živela pri bratu in da se ne boš nikdar omožila. Tako govoriš sedaj. Ko boš pa imela dvajset ali več let, postaneš drugačnih misli.»

«Ne bom drugačnih misli», sem zatrdila nekoliko umirjena. Spomin na brata mi je dajal pogum. Kmalu bo prišel, sem si mislila, njemu bom vse zaupala in rešil bo jagnje volka.

«Zdaj te pa še enkrat lepo prosim, pojdi; pri spominu tvoje in svoje rajne matere te prosim», sem rekla s sklenjenima rokama.

«Da boš videla, da nisem tak spak, kakor me ljudje slikajo, pa pojdem», je odgovoril bridko. «Le kuhaj se in peci dan za dnem na soncu in glej grde obraze mlinarjevih, ker nočeš postati gospodinja.»

Pomaknil si je klobuk globoko na čelo in odšel s hitrimi koraki brez pozdrava.

Ko je izginil mojemu pogledu, sem povzdignila oči in se na tihem priporočila nebeškemu varstvu.

Ta dogodek je pustil v meni neprijeten vtis. Bila sem odslej zelo nemirna in nestrpno sem čakala Loizovega prihoda. Lojz bo moj rešitelj. Oh, prišel je hitreje, kakor sem se nadejala.

Ob šestih sem se vrnila s polja domov. Domači so se bili ravno pripeljali s sejma. Hlapec je izpregel konje, mlinar pa je stal sredi dvorišča, ogledoval nakupljeno živino in si zadovoljen mel roke.

Ko sem stopila v hišo, me je Minka na vse grlo klicala. Na pol slečena je stala sredi stopnic. Neprijazno me je sprejela z besedami: «Kod se klatiš? Že pol ure te kličem zastonj. Tu imaš mojo obleko. Rob je ves blaten. Glej, da jo očistiš, kakor se spodobi.»

Odšla je v gornjo sobo, jaz pa sem krtačila pred vežo njeno obleko. Bila je vsa blatna in pomandrana. Škoda za lepo, novo obleko, sem si mislila pri tem. Lahko bi bila vzela drugo, preprostejšo.

Tedaj mi nekdo potrka na rame. Hitro se obrnem. «Lojz, ti si!» zakličem veselo iznenadena, vržem krtačo proč in ga hočem objeti. V tem trenutku zagledam njegovo dolgo črno suknjo in duhovski ovratnik. Mahoma spustim roke nekoliko v zadregi. A koj potem mu obe podam v pozdrav.

Lojz jih srčno stisne, potem pa me potegne k sebi in me rahlo poljubi na čelo. «Dorica, Dorica», je šepetal globoko ginjen. «Kako si se spremenila!»

Nisem mogla govoriti, le jokala sem tiho. V meni se je oglasil poseben čut, veselje in otožnost obenem.

«Kaj delaš, Dorica, kako se ti kaj godi?» je nadaljeval in me pogledal sočutno. «Sonce te je močno ožgalo in roke imaš žuljave. Ali moraš veliko delati, Dorica?» je vprašal tiho.

«Delo je zdravo», sem rekla med solzami in nasmehom. «Odkar delam, sem postala krepka. A ti, Lojz, ti si bled in suh», sem pristavila v skrbeh. «Kako si bil pred tremi leti cvetoč!»

«Bolan sem bil pomlađi. Imel sem vnetje pljuč. Zđaj pa me je potovanje utrudilo.»

«Pa mi nisi o tem nič pisal», sem mu očitala nemirna.

«Ti tudi nisi nikoli povedala, da moraš težko delati», je odgovoril žalostno in pokazal na moje žuljave roke.

«O gospod Lojz, dobrodošli! Le stopite noter! Tu zunaj je prepih», se oglasi zđaj tanki Minkin glas.

Na njenem obrazu ni bilo videti niti trohice nevolje več. Sprejela ga je z najprijaznejšim in smehljajočim licem. Kako človeški obraz včasih laže! V tem trenutku se je Minka zdela najboljša in najljubeznivejša ženska.

Lojz gre v izbo in jaz za njim. Minka me začudeno pogleda.

«Ali si že očistila obleko?» vpraša.

«Ne še, a zđaj hočem biti z Lojzom», sem odgovorila odkritosrčno.

«Prosim te, Dora, da storiš, kar želim. Danes moram še iti zdoma in obleko potrebujem», je rekla slabe volje.

Vedela sem, da laže. Hotela sem se ji torej upreti, a pomenljiv Lojzov pogled mi je ustavil besedo. Molče sem šla iz sobe.

Ni preteklo pet minut, ko je prišel za menoj tudi Lojz.

«Ali že greš?» sem vprašala obžalovaje.

«Prišel sem zavoljo tebe, Dorica, ne zavoljo Minke», je odgovoril bridko. «A s teboj v tej hiši ne bi mogel govoriti, kakor vidim. Gospod župnik je bil tako prijazen in te je za jutri povabil h kosilu. Upam, da bo mati Urša dovolila, da prideš.»

«Mora dovoliti», sem rekla veselo. «Tedaj srečno, Lojz. Pa pojdi koj spat, da se odpočiješ.» Spremila sem ga še do hišnih vrat. Ondi sem se z njim nekoliko pomenila, potem pa sem se pevaje vrnila v hišo. Bila sem tako srečna.

Minke nisem videla do večera. Bila je jezna, ker ni hotel brat ostati pri njej.

«Kako grd je Lojz v črni kuti», je rekla zaničljivo, brž ko me je zagledala.

«Meni pa tako ugaja», sem odvrnila z nasmehom.

«Pa surov je postal kot zadnji kmet. Še govoriti ne zna več», je nadaljevala.

«O zna, zna», sem ga zagovarjala, «pa ne z vsakim. Surov pa Lojz ni bil nikdar, a zdaj še manj. Prav ljubezniv je kakor nihče na svetu.»

«Kaj veš ti o ljubeznivosti?» se je smejala Minka in me pomilovalno gledala.

«Le jezi se in me zbadaj, kolikor hočeš,» sem si tiho mislila, «danes ne zadeneš. Čutim se presrečno.»

Mlinarica se ni upala upirati povabilu gospoda župnika. Samo v glavo ji ni šlo, da ni povabil tudi nje ali vsaj Minke. «Pri mizi pa že ne smeš biti, tudi ko bi gospod župnik Lojzu na ljubo to želel», mi je naročevala pri odhodu. «Zunaj ostani pri kuharici! Tako preprostemu dekletu, kakor si ti, se ne spodobi, da bi sedelo z gospodi pri eni mizi. Saj bi ti tako nič ne pomagalo; ne znala bi govoriti in tudi razumela bi jih ne. Pri mizi gotovo govorijo nemški ali latinski.»

Ob enajstih sem se napotila v župnišče. Bila sem nekoliko v zadregi. Bala sem se, da pridem prezgodaj, a da bi na me čakali, tudi nisem hotela. Očitala sem si, da nisem prejšnji večer Lojza vprašala, kdaj smem priti. Čudno se mi je zdelo, da ni prišel po me ali da ga ni bilo vsaj nasproti.

Ko sem stopila na dvorišče župnišča, nisem videla nikogar. Vse je bilo tiho. Tudi sultana ni bilo, da bi lajal na me. «Kje je ostal Lojz?» sem si mislila vznemirjena.

Lahko sem potrkala na kuhinjske duri. Oglasil se ni nihče, a nekdo je notri hodil. Koj potem se duri odpro.

«Ti si, Dora!» reče kuharica neprijazno. «Danes ni nič s povabilom. Gospod Lojz leži in gospod župnik je ukazal, naj se kosilo preloži. Ali ni prišel naš hlapec k vam nanzaniti?»

«Nikogar ni bilo pri nas iz župnišča», sem odgovorila do smrti prestrašena. «Ali Lojz res leži? Ali je bolan? Pa ne hudo, kaj?» sem vprašala v eni sapi. «Pustite me k njemu.» Stopila sem v hišo, da bi brata videla.

«To ne gre, dekle», reče kuharica osorno in me nevljudno prime za roko, da ne bi šla naprej. «Ne smeš v sobo, kjer gospod leži; ne spodobi se.»

Na srečo je v tem trenutku pokukala iz nasprotnih vrat sivolasa župnikova glava.

«Kdo je?» vpraša prijazno. «A ti si, Dorica. Dobro, da si prišla.»

«Ali smem videti Lojza, gospod župnik?» sem zaprosila s trepetajočim glasom.

«Seveda, gotovo! Zelo ga bo veselilo.»

Šla sem z gospodom župnikom v gornjo sobo. Med potom mi je gospod župnik priporočal, naj ne pustim, da bi Lojz preveč govoril. Zdravnik je strogo prepovedal. Tudi naj se ne kažem otožno, ker bi se sicer užalostil in to bi mu utegnilo škodovati.

«Ah ti moj Bog!» sem vzdihovala skrivoma. Tedaj tako hudo je z Lojzom? Zdravnik ga je obiskal. To se mi je zdelo nekaj strašnega.

Gospod župnik me je peljal do Lojzove postelje. Nato je odšel in me pomenljivo pogledal, češ: ne zabi mojega svarila.

Okoli Lojzovih blelih ust je zaigral otožen nasmeh, ko me je zagledal. «Vendar si prišla», je rekel s slabotnim glasom. «Poleg mene sedi pa mi povej kaj o sebi, tu naju nihče ne bo motil.»

Najrajši bi se bila zjokala, tako je Lojz v eni sami noči shujšal. A župnikov svet mi je še donel po ušesih. Nasmehnila sem se torej tudi jaz, čeprav mi je srce krvavelo.

«Stopi bliže, da ti pogledam v oči», je rekel.

Molče sem se nagnila k njemu.

Opazoval me je dolgo in ostro. Zdelo se je, da mi hoče pogledati v dušo. Lice se mu je pri tem zjasnilo: utrujen je zaprl oči, a njegova roka se je krepko oklenila moje.

«Ali čutiš kaj bolečin?» sem vprašala sočutno. Z glavo je odmajal, da ne. «Samo v prsih me bode kadar se zganem, in sopem tako težko», je rekel potem. «Privzdigni mi vzglavje!»

Izpolnim mu željo.

«Ko sem se včeraj vozil z vlakom», je nadaljeval, «je bilo neznosno vroče. Sedel sem v prepihu in tako sem se pregrel in prehladil obenem. Od tod, menim, moja bolezen.»

«To je zelo nevarno», sem rekla zavzeta. «Bog nebeški; ko bi bila pljuča vneti!» Hipoma umolknem in zadržim sapo. Ali nisem preveč govorila? Ko bi se Lojz prestrašil?

Brat me začuden pogleda. «Misliš?» reče počasi, «potem je zame končano. Že pomladi, ko sem bil prvič bolan na pljučih, je rekel zdravnik, da sem izgubljen, če bi se mi bolezen povrnila.»

«Molči, molči», sem ga prosila med solzami, «ne govori tako!» Nisem mogla več poslušati sveta gospoda župnika, kajti solze so mi silile iz oči.

«Za te bi mi bilo žal, uboga Dorica», odvrne Lojz ginjen, a popolnoma miren. «Jaz se smrti ne bojim. Ako me Bog mladega pokliče k sebi, je znamenje, da me ima rad. Naj se zgodi njegova sveta volja!» Pri teh besedah je tudi njemu prisvetila solza v oko. Njegova roka pa je mojo iskreno stiskala. «Ti pa ostaneš vendar pridna in pobožna, ko bi tudi mene izgubila, kajne, Dorica? Vedi, da bom na tem ali na onem svetu vedno čuval nad teboj.»

Skrila sem obraz med njegove odeje, da bi zadušila silen jok. Lojz je božal mojo glavo in pri tem ga je obhajala omama, podobna spanju.

*

Potem je prešel za me strašen teden, poln muk in žalosti. Lojzu ni hotelo postati boljše; hujšal je vidno. Zastonj

sem se do zadnjega tolažila z upanjem, da bo ozdravel; predobro sem čutila, da bom kmalu izgubila tudi njega.

Ah in z njim bodo za vselej izginile vse moje lepe nade za prihodnost.

Človeške nade umirajo na več načinov kakor človeško telo. Včasih minejo polagoma; gojimo jih, božamo in čuvamo do zadnjega, kakor delamo z dragim bolnikom. Včasih pa izginejo naglo, nepričakovano, kakor podere huda bolezen človeka v najboljših letih in ga nenadno odtrga od tega sveta.

Tako so umrli moji upi: nenadoma, nepričakovano, ravno tedaj ko sem v njih iskala svoje največje tolažbe.

Skoraj bi se bila takrat vdala obupu, ko ne bi bila našla tolažbe v besedah svetega pisma, ki uči, da telo umre, duh pa živi nad nami.

V obup se pogreznejo samo brezverci, ki ne verjamejo, da za strohnelim človeškim telesom še kaj ostane.

Lojz je umiral. Bilo je ponoči. Klečala sem pri njegovi postelji in zadrževala solze, da bi mu ne grenila zadnjih trenutkov. Na drugi strani postelje sta molila gospod župnik in gospod kaplan. Poleg njega je gorela blagoslovljena sveča. Ležal je mirno ter z blaženim nasmehom zrl na božje razpelo, katero je držal v rokah. Zdaj pa zdaj je bledel, a to ni bilo nič strašnega. Kakršno je človeško življenje, taka je smrt. Videlo se je, da njegov duh že biva v nebesih, daš njegovo telo še ni bilo mrtvo. Ura je počasi potekala za uro.

Nenadoma se vzbudi v meni silno hrepenenje, da bi še enkrat čula njegov glas. Nagnem se k njemu in ga vprašam: «Lojz, kajne da te ni strah?» On je na nas vse, ki smo stali okoli njega, že pozabil. Vendar je uprl v mene svoje medle oči in kakor v sanjah ponavljal: «Strah?» Njegov glas je bilo komaj slišati.

O ne, Lojz se ni bal smrti; to se mu je poznalo pri vsakem gibu.

Ko je sonce vzhajalo, je bil Lojz mrtev.

«Vse je končano, Bog ga blagoslovi», reče gospod župnik ter mi pomaga vstati.

«Mrtev? — Mrtev? Ni mogoče! Še pred kratkim je govoril, še zdaj se smehlja in me gledal!» sem zaklicala zavzeta.

A nič ni pomagalo moje jokanje in kričanje; bil je mrtev. Ravno ko se je nasmehnil, je izdihnil dušo.

Ah, živeti pošteno in bogaboječe bi bilo treba že zato, da človek mirno umre. Strahu pred smrtjo ne odžene ne bogastvo ne čast ne vednost ne vsa lepota sveta; samo pošteno in verno življenje mora napraviti smrt mirno in srečno.

Lojz je že dva dni ležal v zemlji na očetovi strani, kakor je sam želel. Hodila sem okoli, kakor bi bila brez življenja. Govorila nisem z nikomer, jesti nisem mogla, oči so me pa od joka in bedenja žgale kot sam ogenj. Nisem še imela osemnajst let; človeško življenje pa se včasih potegne do šestdesetega, sedemdesetega leta. Kaj naj počnem še tri dele svojega življenja brez Lojza? Ta misel mi je hotela zmešati pamet. Ponoči sem sedevala na postelji, gledala v temo in glasno klicala brata Lojza. A Lojz ni prišel in ni dal odgovora.

Gospod župnik me je hodil vsak dan tolažit. Z njim sem govorila najrajši, saj sem vedela, da je tudi on ljubil Lojza.

«Pomiri se vendar, Dorica», mi je prigovarjal vselej s solznimi očmi, «Lojzu se godi bolje kakor nam vsem.»

To zagotovilo mi je bilo v zdravilo. Privadila sem se misliti na Lojza kot na zveličanega. V svojih bridkosti sem ga prosila sveta in pomoči. Polagoma sta se pokoj in vdanost v božjo voljo zopet naselila v mojo dušo.

XI.

Razmere pri mlinarjevih so se po smrti dragega brata za me poslabšale, kar je razumljivo. Vedeli so, da se zdaj ne morem pri nikomer pritožiti in da so prisiljeni odslej po-

polnoma skrbeti za me. Ko je nekega dne mlinarica zopet godrnjala, koliko stanem v primeri s svojim delom, sem jo prosila, naj me pusti iti služiti drugam.

«Kaj?» je odgovorila silno razjarjena, «zdaj ko si se dela naučila in pri hiši že lahko pomagaš, pa bi odšla! Nehvaležnica!»

V resnici pa me ni hotela pustiti iz hiše iz dveh vzrokov. Prvič sem bila Minki neobhodno potrebna. Likala in čistila sem ji vse obleke, ji pomagala pri oblačenju in česanju; z eno besedo, bila sem njena služkinja. Drugič pa mlinarica ni hotela izgubiti imena moje dobrotnice, kakor so po vasi sodili. Ni mi torej ostalo drugega kakor ostati in trpeti.

Učitelj in Petričev sta zahajala k nam vedno redkeje. Videlo se jima je, da prihajata samo še zato, da ne bi nenadoma izostala. Oba sta vedno skušala govoriti z menoj. Zakaj je skušal Petričev, sem predobro vedela; učitelj pa se je hotel s tem izogibati Minki. Lahko je misliti, da je Minko to jezilo. Čutila sem, da me zato čez vse sovraži, in začela sem se je bati. Moje slutnje niso bile prazne.

Nekega dne je odločno zahtevala ključ moje skrinje. Rekla je, da se ne spodobi, da ima dekla skrivnosti pred gospodarjevimi. V resnici pa je bila na me ljubosumna in se je bala, da mi učitelj ne bi skrivoma pošiljal pisem. Hotela se je o tem prepričati na lastne oči.

Nisem se ji upirala; izročila sem ji ključ.

Ko smo nekega dne sedeli pri kosilu, je bila Minka neskončno dobre volje in zgovorna in me je ves čas po strani škodoželjno pogledovala. Moje oči so se nehote srečala z njenimi; iz njih je bila brati groza.

Minka kuje proti meni nekaj hudobnega, sem si mislila.

Ko je družina kakor navadno po molitvi hotela vstati od mize, je Minka rekla s poudarkom? «Počakajte še en trenutek. Nekaj važnega moram povedati vsem, da se boste vedeli za naprej varovati.»

Vsi smo jo začudeno pogledali.

«Tatu ali prav za prav tatico imamo v hiši», je nadaljevala. «Poglejte sem! Ves ta denar sem našla skrit med cunjami globoko v Dorini skrinji.»

Ko je to izrekla, je potegnila izpod predpasnika culico, jo odvezala in jo izpraznila na mizo. Srebrni denar je zavcenketal. Bil je denar, ki mi ga je bila darovala Jerica.

«Bog pomagaj!» so vsi zaklicali in se jezno obrnili proti meni.

Jaz pa sem se zravnala, dvignila glavo in neustrašno gledala v pričujoče. Potem sem mirno rekla: «Jaz da sem tatica? — Tatica samo zato, ker sem hranila ta denar? Zakaj nisi prej vprašala, Minka, odkod imam to srebro, preden si me šla tako ostudno obrekovat pred vso hišo? — Ta denar je Jeričin. Darovala mi ga je, preden je odšla, in mi gorko priporočila, naj ga hranim za najhujšo silo. In sila je zdaj prišla. Za Lojzov grob sem dala napraviti spomenik in s tem denarjem ga hočem plačati.»

«Uboga Dora!» je rekla pomilovalno vsa družina hkratu.

Mlinarica in Minka sta v zadregi molčali. Mlinar pa je ogledoval denar na vse strani in počasi dejal: «To pa to! Dora je pa nedolžna! Te petice so stare najmanj trideset do štirideset let. Ko sem bil še fant, sem včasih katero dobil v roke, potem jih nisem nikdar več videl. Minka, Minka, kako si nagla!»

A Minke ni bilo več. Hitro in tiho je bila izgubila iz sobe.

«Toliko denarja si imela, Dora, pa si od nas zahtevala, da te oblačimo», je rekla zdaj mlinarica. «Kako je to grdo! Zdaj šele vem, kakšna hinavka si; nikdar bi ne verjela. Ta denar shranim jaz», je nadaljevala in ga začela grabiti. «Nove obleke potrebuješ, perila, obutve; ravno prav pride. Lojz pa lahko v miru počiva tudi brez spomenika. To bi bila največja potrata.»

«A gospod župnik je spomenik že naročil», sem odvrnila v skrbeh, «plačati ga moram.»

«Urša, to bi bil vnebovpijoč greh», se je zdaj oglasil mlinar in branil svoji ženi pobirati denar. «Pusti Dorin denar. Če ji pa kupujemo obleko, izpolnjujemo samo svojo dolžnost; dobro si jo zasluži.»

Mlinarica se je sramovala ugovarjati, ker so hlapci hodili ven in noter. Strupeno je pogledala moža in mene, potem pa je šla iz sobe in ježno zaloputnila duri za seboj.

«Bog vam povrni, oče, kar ste storili za me», sem se zahvalila mlinarju.

«Zdaj pa le hitro nesí denar gospodu župniku hranit, da ti ga stara ne vzame», je odvrnil tiho.

Ne dam si dvakrat reči. Hitro ga poberem, zvežem in odhitim v župnišče.

Po tem dogodku ni bilo več dneva brez prepira. Mlinarica in Minka sta vedno imeli na meni kaj grajati in se pritoževati, mlinar pa me je vselej branil. To pa je bil vzrok še večjega besedovanja.

Bilo je o veliki noči. Minka je dobila iz mesta prekrasno novo obleko, ki je veljala blizu trideset forintov.

Tudi meni je bila mlinarica pozimi obetala, da dobim o veliki noči novo krilo za v cerkev, če spredem velikanski kup prediva, katero je nakupila. Vso zimo sem vsak večer predla do enajstih, da bi zaslužila novo obleko. Že dve leti sem hodila ob nedeljah v cerkev v isti obleki. Sramovala sem se je že. Postala mi je bila ozka in kratka in tudi nobene prave barve ni imela več. Predivo sem bila že davno spredla, toda obleke sem zastonj pričakovala.

Na velikonočno nedeljo smo šli vsi skupaj k popoldanski službi božji, Minka in jaz naprej, mlinar in žena pa za nama.

«Ali Urša», se je začudil mlinar, «kako je danes Dora oblečena, na tako velik praznik? Ali se ne sramuješ poslati jo v cerkev v tej oguljeni obleki?»

«Ljubi moj Bog, časi so slabi. Zdaj meljemo komaj polovico tega kakor druga leta», je odgovorila žena z vzdihom. «Pri najboljši volji ji nisem mogla kupiti nove obleke; zmanjkalo mi je denarja.»

«Za Minko pa si lahko zavrgla trideset goldinarjev», se je zadržal mlinar. «Odtrgala bi bila nekaj forintov od Minkine obleke pa bi z njimi kupila Dori. Kako se Minka šopiri poleg te revne sirote! Sram me je, da se v moji hiši godijo take krivice!»

Mlinarica nato ni nič odgovorila, ker so šli ljudje mimo. Meni je srce zastalo od strahu in žalosti. Že zopet prepirljavo zavoljo mene, sem si mislila. Kdaj bo tega konec?

Ko smo bili zopet sami na cesti, je mlinarica poklicala Minko: «Minka, pojdi! Medve greva sami v cerkev po stranski poti. Naj hodi oče sam z Doro, ker ima njo rajši kakor lastno hčer.»

Rečeno, storjeno. Hitro se obrneta in pustita mene in mlinarja sama.

«Le pojdi, Dora, nič se ne boj», mi je prigovarjal mlinar, «saj se bomo v cerkvi zopet sešli. Materina jeza se bo medtem že izkadila.»

Nemo sem stopala poleg njega in obhajala me je neskončna bridkost.

Brž po svetem pravilu sem odšla sama iz cerkve. Mlinarice in Minke si nisem upala čakati; bala sem se, da bi me spodili. Sama z mlinarjem pa nisem hotela več hoditi.

Domov prišedši sem vzela molitveno knjigo in sem dolgo molila. Življenje mi je začelo postajati neznosno. Za nobeno pomoč nisem vedela in želela sem si smrti. Vedela pa sem, da je greh to želeti, zato sem molila, da bi mi Bog dal moči prenašati toliko trpljenja.

Nenadoma se odprejo vrata in prikaže se Minka.

«Že zopet moliš, hinavka!» je rekla srdito. «Kaj ti pomaga vsa molitev, ako imaš nečisto srce? Očeta zapeljuješ,

nesramnica, da za ženo in hčer nič več ne mara. Pregnala si mi iz hiše vse snubače, zdaj mi jemlješ še očeta. Zaničujem te, sovražim te iz vsega srca! Hočem se ti maščevati!» Pri teh besedah mi je zagrozila s pestjo in odšla.

Nekaj trenutkov sem sedela kot okamenela. Hotela sem govoriti, a beseda mi je zastala od samega zavzetja. Zavedla sem se šele, ko je Minka odšla. Padla sem na kolena, povzdignila sklenjeni roki proti nebu in obupno zaklicala: «O Bog, o Bog, tudi kaj takega mi že očita!» Hitro sem vstala. V tej hiši mi ni bilo več prestat. Zdelo se mi je, da mi pod nogami gori, da me hoče zrak zadušiti. Zbežala sem iz hiše.

Ko sem stala na cesti, sem se obupno vprašala: «Kam naj se obrnem?»

«Na pokopališče k očetu in Lojzu», mi odgovori srce.

Ne vem, kako dolgo sem klečala pred njunima groboma. Mrak se je delal, ko sem potolažena vstala. Tukaj, poleg njunih dragih telesnih ostankov sem govorila v duhu z njima; potožila sem jima svoje bolečine in ju prosila za svet. Ni bilo več treba skrbeti, kam naj grem, na koga naj se v tem resnem položaju obrnem. Neka skrivna moč me je vodila h gospodu župniku, največjemu prijatelju mojega pokojnega očeta.

Gospod župnik se je nemalo začudil, ko me je v tako pozni uri zagledal v župnišču. A kako je šele strmel, ko je začul vzrok tega mojega poznega obiska.

«V mlinarjevo hišo ne smeš več nazaj», je rekel, «pri meni ostaneš, dokler ne najdem za te druge primerne hiše.»

A tudi v župnišču nisem našla miru. Minkino obrekovanje me je zasledovalo tudi v to tiho zidovje. Svet ničesar rajši ne verjame, kakor če poveš o kom kaj slabega. Ljudje so koj verjeli, nekateri več, drugi manj, kar je Minka o meni okoli razglašala, da sta me ona in mati spodili iz hiše, ker sem baje hotela mlinarja zapeljati. Zato so se me poštene začeli izogibati, hudobni pa se mi posmehovati.

Ah, koliko poniževanja sem pretrpela! Moja čista vest me ni mogla dovolj utolažiti; moje poštenje, moja dekliška čast je preveč trpela. Začela sem premišljevat, ali bi ne bilo bolje, ako bi sprejela Petričevo ponudbo in s tem ljudem vzela vsako priliko za obrekovanje.

Da me Petričev v resnici rad vidi in ceni, sem bila vedno bolj prepričana. Bil je zdaj edini, ki se je potegnil za mojo nedolžnost. In to njegovo zaupanje v moje poštenje me je z njim nekoliko sprijaznilo. Nikakor ga še nisem imela rada, a bala se ga nisem več kot nekdanj. «Ah, zakaj je tako hude jeze, zakaj je tak ponočnjak, kakor ljudje o njem govorijo», sem tožila na skrivnem.

Nekega dne sem šla mimo Petričeve hiše. Pred vežo je stala Petričeva že zelo stara teta, jako blaga in pametna ženica, ki mu je bila za gospodinjo.

«Zakaj si tako zamišljena, Dorica?» me je ogovorila, brž ko me je zagledala. «Stopi malo k meni v hišo, da se kaj pomeniva.»

«Ali ste sami doma?» sem jo vprašala z boječim glasom in se ji približala. Nenadoma sem začutila v duši neznano tesnobo.

«Danes nisem sama», je odgovorila, «Florijan je tudi doma.»

«Tudi?» sem zaklicala prestrašena in sem se hotela obrniti, da bi odšla. Ali teta me je že potegnila v hišo in zaprla vrata za menoj.

V tem trenutku so se odprle nasprotne duri in v kuhinjo je stopil Petričev.

«Ali dobro vidim? Ti si, Dorica?» je rekel začuden. Potem mi je z veselim obrazom prišel nasproti.

Skoraj me je prevzela slabost, ko sem mu stala nasproti. V srcu mi je nekaj pravilo, da se bo danes odločila moja usoda.

Ko je Petričev zapazil mojo zmedenost, je rekel prijazno: «Ali se me še bojiš, Dorica? Tudi zdaj, ko te je ves svet zapustil, ko si sama na svetu, mi nočeš biti prijazna?»

Nič nisem odgovorila. Stala sem tam s povešeno glavo in močno bijočim srcem; oči pa so se mi napolnile s solzami.

«Ali veš, kaj ljudje govorijo o tebi?» je nadaljeval, ko mu nisem dala odgovora.

«Vem», sem odgovorila s tihim glasom, «a Bog ve, da sem nedolžna. Tudi gospod župnik to ve. In ti, Petričev, ali verjameš?»

«Ne, Dorica», mi je segel hitro v besedo, «tega nisem nikdar verjel; predobro te poznam. — Dorica», je rekel nato z jako resnim glasom in se mi približal, «vpričo tete te še enkrat prosim: bodi moja žena. Gospod župnik je star; vsak dan nas utegne zapustiti. Koga boš imela potem, da te bo branil in čual? Bodi torej moja gospodinja in nihče si ne bo več upal ziniti o tebi žal besedice. Vse, kar imam, naj bo tvoje. Ali hočeš?» In prijel me je za roko.

Pri tem dotiku sem zatrepetala po vsem životu. Hotela sem mu odtegniti roko, a držal jo je krepko in je ni hotel izpustiti. Hotela sem govoriti, a nisem mogla. «Lojz, pomagaj mi», je klicala moja duša obupno.

«Kaj boš tako prevzetna, Dora?» se oglasi zdaj dobrodušno Petričeva teta, «ali ne veš, da je Florijan najboljši ženin naše fare?»

«Ali nočeš odgovoriti?» je silil Petričev vame že nekoliko razdražen. «Ali hočeš ali nočeš biti moja žena?»

Nemo sem pokimala z glavo in silno prebledela.

«Toda kdaj, kdaj, Dorica?» je zaklical ves radosten.

«Prej se moram o tem posvetovati z gospodom župnikom», sem odvrnila plaho. «Zdaj pa me pusti iti. Zbogom oba!» In zbežala sem iz hiše.

Gospod župnik se je silno prestrašil, ko je začul, da sem privolila postati Petričeva. «O hčerka moja», je rekel pomilovalno, «saj ne veš, komu si dala besedo. Petričev je sicer dober človek, ali njegova huda jeza, ta, ta! V svoji naglici te utegne ubiti prvi dan, kakor pravijo, da je ubil svojo mater.»

«Nič ne de, če je to božja volja, naj me pa ubije», sem odgovorila neustrašeno. «A upam, da se to ne bo zgodilo. Ima me v resnici rad, morda ga ukrotim, morda —»

«Bog daj, Bog hotel», je vzdihnil gospod župnik, «a jaz se že nekaj let zastonj trudim, da bi ga spreobrnil. Mogoče se posreči tebi, če te ima res rad. Toda poglobitve stvari mi nisi povedala, Dorica. Ali si tudi ti njemu dobra?»

Močno sem zardela. «Ne bojim se ga več kot nekdam», sem rekla v zadregi, «in to je že veliko. Sčasoma upam, ga bom imela tudi rada. Vsaj prizadevati si hočem, da mu bom vedno dobra in prijazna. A s tem, da postanem Petričeva žena, rešim sebi čast in v mlinarjevo hišo se povrne nekdanji mir. Ali ni to vredno žrtve?»

«Dobro in pametno dekle si», je rekel nato gospod župnik ginjen. «Danes se mi vnovič odkriva tvoje izvrstno srce. Nobena žrtev pa ne ostane brez plačila, dobro si zapomni. Bog hotel, da bi bila srečna s Petričem. V imenu tvojega rajnega očeta te blagoslovljam kot Petričevo nevesto.»

Pokleknila sem nato in položil je roke na mojo glavo in me blagoslovil.

Od tega trenutka mi je bilo lažje pri srcu. Z mirnim duhom sem pripravila najpotrebnejše za bližnjo poroko s Petričem. Imela sem veliko zaupanje v božjo pomoč pri tem važnem koraku. Mesec pozneje sem mu pred oltarjem prisegla zakonsko zvestobo in vdanost s trdnim namenom, da mu bom pridna in zvesta družica.

XII.

S Petričem sem izhajala precej dobro. Bil je dober z menoj. Vedno sem pazila, da ga nisem dražila. Ugovarjala mu nisem nikdar. Z vsakim njegovim dejanjem sem se kazala zadovoljno, četudi nisem bila, in ubogala sem ga v vsaki reči. S tem sem mu vzela vsako priliko za togoto. Z lepimi besedami sem pri njem dosegla, da je hodil z menoj vsako nedeljo v cerkev, in prigovarjala sem mu tako dolgo, da je šel celo k spovedi, katere pred poroko že več let ni opravil.

A nečesa ga nisem mogla odvaditi: slabe družbe po krčmah. S solzami v očeh sem ga prosila, naj ne hodi vsak večer iz hiše. Moje solze so ga sicer ganile in včasih je ostal doma. A že drugi dan ni mogel strpeti doma. Gnalo ga je zdolma in šele proti jutru je še bolj vinjen kakor sicer prišel nazaj. To se je vedno ponavljalo. Drugo jutro si je pa družina med seboj tiho pripovedovala, kako se je sinoči gospodar v tej ali oni krčmi pretepal, in me pomilovala. Da, zadnja dekla v hiši je bila srečna, da ni na mojem mestu.

• Tako je šlo naprej štiri mesce.

Neko soboto je Florijan povečerjal, plačal delavce in se zopet kakor navadno pripravil, da bi odšel. Mene pa je nenadoma obšel nek strah, kot slutnja nesreče.

«Florijan, ostani doma», sem ga prosila iskreno, «danes je bil nabor; krčme so polne novincev. Utegne se ti kaj pripetiti.»

Ni se dal pregovoriti. Odgovoril je, da se nikogar ne boji, in odšel.

Okoli polnoči me je zbudil nek šum. Na dvorišču so se čuli razni glasovi in težke stopinje več ljudi.

V naglici sem oblekla, kar mi je prišlo pod roke, in odprla okno. V temi sem zagledala tri može, ki so nekaj

nosili. Zdelo se mi je, da sem slišala imenovati Petričevo ime. «Usmiljeni Bog, Florijanu se je zgodila nesreča», sem rekla in hitela iz sobe.

Ko sem prišla v spodnje prostore, je dekla ravno prižigala luč. Na tleh je ležalo moško truplo v nezavesti. Bil je Florijan. Na čelu je imel globoko rano. Iz nje je tekla kri, da je bil ves krvav po licih. «Naj gre kdo hitro po gospoda župnika», sem zaklicala. Florijana pa sem dala prenesti na posteljo.

Možje, ki so ga prinesli, so mi povedali, da je bil v družbi novincev, da so se močno vinjeni sprli in da ga je nekdo s stolom tako silno udaril po glavi, da je v trenutku obležal.

A mrtev ni bil. Telo je bilo sicer že na pol trdo in mrzlo, a žila je še bila. Vsi poskusi, da bi ga oživili, so bili zastonj. Ko je prišel gospod župnik s svetim obhajilom, je koj sprevidel, da se ne bo več zavedel. Dejal ga je samo v sveto olje. In ni se motil. Za trenutek je še odprl oči in jih žalostno uprl vame. Pri tem se je njegov život stresel, prsa so se težko dvignila in ustnici sta strepetali. Potem je oči zopet zaprl in to za vselej. Tako sem bila po štirimesečnem mučnem zakonu zopet sama.

Florijan ni napravil oporoke. Ljudje so govorili, da vse njegovo premoženje pripade njegovim sorodnikom; jaz da bom dobila samo majhen del vsega.

Postave nisem razumela in torej nisem vedela, kaj bodo storili z menoj. A vendar me čisto nič ni bolelo, če bi zopet obubožala. Da mi ostane le toliko, da bom živela, in zadovoljna bi bila. Lojzovega groba mi itak nihče ne more vzeti.

Po Lojzovi smrti je bil gospod župnik moj edini tolažnik in prijatelj. Ko sem bila omožena, me je obiskoval prav pogostoma. Po moževi smrti pa je prišel skoraj vsak dan za nekaj časa in mi dajal modre nasvete.

Nekega dne se mi je zdel jako resen in zamišljen.

«Ali se slabo počutite, gospod župnik?» sem ga vprašala v skrbeh.

«To sem hotel jaz tebe vprašati», odgovori, «tako slaba si videti že nekaj časa. Ali naj pošljem po zdravnika?»

«Bog ne daj! Slabotno se res čutim že dalj časa, a bolna nisem», sem hitro odgovorila. «Ah gospod župnik, skoraj želim, da bi bila bolna, da bi kmalu lahko šla za svojim bratom.»

«Tiho, tiho, le proti Bogu ne mrmraj!» me je posvaril. «Ne boj se, smrt nikomur ne uide. Tudi tebi ne bo ušla. Ako pa modri Bog hoče, da ostanemo pri življenju, moramo svoje zdravje čuvati kot božji dar. Kdo ve, kakšno veselje te še čaka na svetu.»

«Nobeno več, to vem za gotovo», odvrnem žalostno.

«Prej si rekla, Dora», je nadaljeval gospod župnik, «da se ti danes vidim resen in zamišljen. Prav imaš. Neka skrb mi ne da miru. Ali veš, da ti od vsega moževega premoženja ostane le užitek, ker nimaš otrok?»

«Dobro sem čula, gospod župnik», sem rekla mirno, «a to me ne skrbi. Saj mi bodo vendar dali toliko, da se bom preživljala. Kaj potrebujem več?»

Gospod je venomer v zadregi pokašljeval in s palico na lahno trkal po tleh. Videlo se mu je, da ima nekaj na srcu, pa si ne upa ali ne ve, kako bi povedal.

«Ali res nisi bolna?» me vpraša še enkrat.

«Gotovo ne, gospod župnik.»

«Kljub temu ti bom poslal zdravnika, Dora. In ti, kajne da boš natanko odgovorila na njegova vprašanja? Vedi, da mora bolnik zdravniku brez zadrege povedati vse svoje telesne bolečine, kakor grešnik zaupa spovedniku duševne.»

«Toda gospod župnik», sem rekla v zadregi, «res nisem bolna. Vam zaupam, karkoli želite, samo zdravnika mi ne pošiljajte.»

«Dora, izpolni mi željo», je rekel jako resno. «Ti si edini živeči otrok mojega dobrega pokojnega prijatelja. V dolžnost si štejem, da za te nekoliko skrbim.»

Nisem mogla več ugovarjati. «Hvala!» sem rekla ginjena in mu spoštljivo poljubila roko.

«Tako je prav, Dora. Zdravnika ti pošljem še danes. Bog te obvaruj!» In odšel je zadovoljnejši, kot je bil prišel.

Popoldne pride res zdravnik. Bil je star in častitljiv kakor gospod župnik. Koj je vzbudil moje zaupanje. Potipal mi je žilo, ogledal jezik in medtem ko me je povpraševal, ali imam tek ali ponoči spim in druge malenkosti, me je ostro opazoval.

«Kajne, da nisem bolna, gospod doktor?» sem ga vprašala. «Gospod župnik je za me v tolikih skrbih. Jaz bi pa tako neskončno rada umrla», sem pristavila bolj tiho in vzdihnila.

«Človek si nikdar ne sme želeči smrti, a ženska v vašem stanu še manj», je rekel doktor.

«V mojem stanu? Ker sem vdova?» sem vprašala. «Ko bi vedeli, gospod doktor, kako samotno se čutim na svetu, da me je skoraj strah, odkar sem izgubila dobrega brata?»

«Zdaj ne boste več sami», je rekel doktor. «Dobrotni Bog vam pripravlja veliko veselje. Bodite mu hvaležni. Vaše življenje bo odslej v veselje vam in vašemu otroku.»

«Mojemu otroku?» sem rekla začudena in sem ga neverno pogledala. A nenadoma sem se zganila, povesila oči in močno zardela. Doktor se mi približa, me prijazno prime za roko in reče: «Postali boste mati, Dora, čuvajte tedaj svoje zdravje otroku na ljubo. Vašemu otroku pa pripade po postavi vse moževno premoženje. S tem bo pravda s Petričevimi sorodniki končana.»

XIII.

Kakor luč, ki hoče ugasniti, zopet oživi, če ji pridenemo nekaj olja, tako sem po doktorjevih besedah tudi jaz oživela k novemu, veselemu življenju. Življenje mi ni bilo več zoprno, svet ne več dolgočasen; ljudje so se mi zdeli boljši in Boga sem ljubila tako iskreno kakor nikdar prej. Vse prestano trpljenje je bilo nenadoma pozabljeno v upanju na presrečne dni, katere sem čakala. Postala bom mati, moje življenje bo imelo nek cilj, ljubila bom in otrok me bo ljubil. Kakšen bo ta otrok? Ali bo sinček ali hčerka? Glasno bi vriskala pri tej misli od neizmerne sreče. Zdelo se mi je, da mora biti sinček, zato da ga bom lahko krstila za Lojza. Da, biti mora Lojz.

Vse Petričevo premoženje je ostalo sedaj v mojih rokah kot lastnina mojega otroka, ki bo v kratkem zagledal luč sveta. Z dovoljenjem sodnije sem vse prodala. Obdržala sem samo nekaj polja in svojo rojstno hišo. Potem sem pisala Jerici, naj pride k meni. Ni me pustila čakati. Preden je minil teden, je bila pri meni.

Naše svidenje je bilo žalostno in veselo obenem. Komaj štiri leta so pretekla, kar sva se ločili, in koliko se je medtem spremenilo.

Dolgo sva se držali objeti in tiho jokali, preden sva mogli govoriti.

Prišel je dan, presrečen dan, ko mi je Jerica podala v naročje majhno, novorojeno detece. Moja želja je bila izpolnjena, bil je sinček.

Ko so moje trepetajoče roke prvič prijele mojega otroka in je njegov krepki glas prvikrat zadonel po sobi, mi je srce zatrepetalo v neznani sreči. Povzdignila sem rosne oči proti nebu in tiho zahvalila Boga za podarjeno mi življenje.

Odslej naprej bi bila najsrečnejša ženska na svetu, ko bi srce ne žalovalo po izgubljenem bratu. Pozabila sem svet

in živila sem samo svojemu sinčku. Jerica je opravljala kakor nekdanj vsa domača dela, jaz pa sem pri otroku postala vnovič nekdanja brezskrbna Dorica. Niti za trenutek ga nisem pustila iz oči. Nosila sem ga toliko, da so me včasih roke bolele, in še ko je spal, sem sedela poleg njegove zibelke in pazila na vsak njegov gib, na vsak njegov vzdih. Kadar se je smejal, sem se smejala tudi jaz, če je jokal, bi se bila jokala z njim tudi jaz, da se mi ni Jerica posmehovala.

«Pusti ga kričati; to je zdravo za pljuča», je menila. Res sem ga pustila nekaj časa jokati, a kaj sem medtem prestala! Ko sem pa videla, da postaja že rdeč v lici, sem se bala, da se bo zadušil. Hitro sem ga vzela v naročje in ga skušala utolažiti.

«Dorica, še grbava postaneš od težke noše. Otrok je težak», me je svarila Jerica.

«Nič ne de, da je le Lojzek raven in zdrav», sem odvrnila presrečna.

Če sem šla v cerkev, sem ga zaupala samo Jerici. «Ne hodi od njega, dokler se ne povrnem», sem jo prosila, «kosi lo lahko čaka.»

Ko je Lojzek začel hoditi in govoriti, je bilo še veselejše. Hodila sem z njim vsak dan v gozd in se tam mudila po cele ure. Nabirala sem mu cvetice ali jagode. Potem sva sedla na mah in učila sem ga govoriti in moliti. Poslušala sva ptičje petje in gledala v modro nebo. Domov sva se vrnila lačna in čakala naju je pokrita miza z dobrimi jedili.

Kako sem bila srečna! Zopet sem imela skrbno Jerico, imela sem Lojzka, ki mi je nadomestoval Lojza, in rojstna hiša je bila zopet naša. Vse, kar mi je lepšalo prvo mladost, se mi je deloma povrnilo. «Ali bo to vedno ostalo tako?» sem se včasih vpraševala s strahom. Zdelo se mi je nemogoče.

Človek, ki je v življenju mnogo trpel, ne more sreči več prav zaupati. Vedno se boji, da je njegova nepričakovana sreča podobna luči, ki za trenutek visoko zaplapola, preden ugasne.

Iz tega strahu me je navadno zdramil gorki objem mojega Lojzka. Mehke ročice je del okoli mojega vratu in vprašal s svojim sladkim glasom: «Zakaj si tako resna, mama?»

Ko je bil Lojzek star štiri leta in je začel razumovati, sem mu pripovedovala o rajnem Lojzu. Lojzov grob sva obiskovala vsak dan.

Ko včasih ni ubogal, sem se obrnila od njega in dejala, da ga nimam nič več rada.

«Kaj bi rekel Lojz v nebesih, ko bi vedel, da ne maraš za Lojzka?» je vprašal muhasto. Dobro je vedel, da je treba samo imenovati Lojza, pa me omeči. V odgovor sem ga poljubila in bila sva boljša prijatelja nego prej.

Če se je Lojzek igral na dvorišču, sva sedeli z Jerico na klopi pred hišo in šivali. Lojzek je vozil kamenčke, kopal, grabil tako marljivo, kakor bi šlo za stavo. Moje oči so bolj sledile njemu kakor delu.

«Kako je lepo zrastel, kajne Jerica?» sem rekla ponosno.

«Ravno tak bo kakor njegov oče. Podoben mu je do pičice», je odgovorila Jerica.

«To ni res», sem ugovarjala, «oči ima od naše rodbine. Prav tako milo gleda kakor Lojz.»

«Menda pa že», je mrmrala Jerica.

Tako sem z njo razpravljala skoraj vsak dan. Predobro sem vedela, da je Lojzek telesno podoben očetu, a ker sem se bala, da mu ne bi bil sčasoma tudi duševno enak, sem si to podobnost skrivala.

XIV.

Medtem ko je meni ljubi Bog zopet podelil mirno in srečno življenje, je mlinarjeve obiskovala nesreča za nesrečo. Čez njihov prag nisem več stopila, odkar me je Minka tako hudo obrekovala. A ljudje so mi pripovedovali, da se mlinarjevim godi hudo. Nekaj pa sem tudi sama videla.

Mlinar je že dolgo počival pod hladno zemljo. Vzela ga je bila neka nalezljiva bolezen, ki je razsajala po vasi. Toda blagor njemu! Mnoge bridkosti so mu bile prizanesene.

Koj po njegovi smrti je v mlin udarila strela, da je zgorel in z njim vred gospodarsko poslopje. Pravili so, da je bilo takrat škode nekaj tisoč forintov. Komaj so poslopje in mlin dozidali, je prišla čez vas huda povodenj. Najbolj so bili zadeti mlinarjevi. Nihče v vasi ni imel toliko škode kot oni. Nekaj mesecev pozneje so v hišo vdrli tatovi in menda odnesli veliko dragocenosti. Zdelo se je, da je nesreča pri mlinarjevih doma. A vendar je Minka pri vseh teh velikanških izgubah nadaljevala svoje zapravljivo življenje. Da, razmetavali sta z materjo denar skoraj še bolj kakor prej. Tega je bila kriva samo njih ošabnost. Hoteli sta svetu pokazati, da njun žep nima dna.

To je šlo tako naprej skoraj dve leti. Nenadoma se je po vasi raznesla novica, da je mlinarica polna dolgov. Nekega dne res pride iz mesta komisija in jim zarubi imetje. Upniki so bili same šivilje, čevljarji in trgovci, vsi mestni ljudje.

Odslej je šel ves dobiček od mlina in gospodarstva v poplačevanje dolgov. Mlinarici so puščali komaj toliko, da je s hčerjo revno živela.

Od tedaj Minke podnevi ni bilo več videti. Samo zvečer je včasih hodila okoli zavita v veliko ruto, da bi je ljudje ne spoznali. Lepe obleke je bila že davno zdrgnila, v revnih pa se ljudem ni hotela pokazati. Ker sem bila njih soseda, sem jo večkrat na skrivaj opazovala, kako je včasih brez

dela hodila po hišnem vrtu in zevala od dolgega časa. Nosila je še nekdanje gosposke obleke, a bile so umazane in raztrgane, celi kosi so viseli z nje. Šivati ni znala ali pa je bila za to prelena. Spominjam se, da nisem v njenih rokah nikdar videla šivanke. Včasih je vezla z volno, s svilo ali z biseri razna dela, da bi si čas krajšala in da bi se bahala s svojim znanjem. Dokončala pa ni nikdar nič.

Jaz sem imela doma vsega dovolj. Kako srčno rada bi bila pomagala njej in materi. Posebno mati se mi je smilila v srce. Navajena je bila vedno le ukazovati in gospodariti; zdaj pa še dekle ni imela. Sama je s starim hlapcem oskrbovala mlin, hlev in polja. Prej je bila vedno tako rejena, zdaj pa je bila suha kot kmrt. Na licih je nosila znamenja hudih skrbi in osivela je popolnoma. Kako je omahovala, kadar je nesla na glavi škaf poln vode. Nehote sem se domislila časa, ko sem živela pri njej. Kako me je kregala in me imenovala leno, kadar od studenca nisem prinesla polnega škafa. Ni hotela verjeti, da je to mladi in šibki deklici še pretežko.

Pomagala bi jima rada, a obe sta se mi vidno izogibali. Če sta me srečali, sta obrnili glavo v drugo stran, da bi se ne pozdravili.

Kadar sem šla z Lojzkom mimo mlina, me je vselej obhajal neprijeten čut. Za oknom, ki je bilo vse zadelano s papirjem, ker so bile šipe pobite, sem s strahom zagledala Minkin sestradani obraz. Gledala naju je tako nevoščljivo, njen pogled je bil tako srep in škodoželjen, da me je bilo groza. Nehote sem Lojzka krepkeje prijala za roko in ga potegnila, da je podvizal korak. Zdelo se mi je, da bi njen hudobni pogled utesnil otroku škodovati.

Bil je krasen pomladanski dan sredi aprila. Gozd je bil pokrit s tisto nedoločno barvo, ki oznamja poletno zelenjavo. Z Lojzkom se tisti dan nisva mogli ločiti od preljubega gozda. Tudi on je nevede občutil lepoto, ki je tam

vladala. Poskakoval je lahno kot srna med smrekoviem, jaz pa sem medtem sedela na mahu.

Nenadoma prisopiha Lojzek k meni ves preplašen. «Mamica», reče skoraj brez sape, «nedaleč odtod čepi pod nekim drevesom črna pošast. Gibala se je in me hudo gledala.»

Hitro poskočim kvišku. «Pošasti ni, Lojzek», sem ga tolažila, «morda je kak cigan, pojdi, greva rajši domov.»

Komaj sva napravila nekaj korakov, sem tudi jaz zagledala med drevjem človeka, o katerem je bilo težko reči, ali je moški ali je ženska, tako čudno je bil oblečen. Pobiral je hosto.

«Mama, ali vidiš pošast?» me je opozoril Lojzek polglasno ter se skril za mojim krilom.

«Tiho, Lojzek», ga posvarim, «to je reven človek, ki pobira hosto, da si bo z njo kuhal.» Po tej razlagi dobi Lojzek pogum, Radovedno upre oči v čudno prikazen. Vendar me je trdno držal za roko.

«Utrudljivo delo imate», sem rekla, ko sem se približala tujemu človeku. «Zdaj je dobiti malo hoste.»

Pri teh mojih besedah se prikazen hitro obrne, mene pa zadene sovražen pogled. Bog nebeški, bila je Minka. Oblečena je bila v staro očetovo suknjo. Na glavi je imela veliko ruto, potegnjeno globoko čez čelo, da so se iz nje komaj videle oči in nos.

«Tvojega princa sem prej prestrašila, kajne?» se je oglasila s porogljivim nasmehom. «Ves je Petričev, kakor izrezan iz njegovega lica. No, čestitam ti. Fant je res čuden. Morda bo tudi on imel enak konec kakor njegov oče. Saj jabolko ne pade daleč od jablane. Ha! Ha!»

Strepetala sem od strahu. Otroka sem vzela v naročje. «Minka, zakaj me žališ?» sem ji rekla prijazno. «Če je bil oče nesrečen, zakaj bi bil tudi sin? Pridi rajši k nam. Hoste imamo polno dvorišče. Vzameš si, kolikor potrebuješ. Čemu bi se toliko trudila z nabiranjem?»

«Da bi vzela tvojo hosto?» odgovori zaničljivo. «Še tega bi manjkalo. Hosto pobiram samo za kratek čas. Oblekla sem se pa tako čudno, da bi otroke strašila.»

«Še je ni zapustil nekdanji napuh», sem si tiho mislila. Revščino hoče zakrivati. Vedela sem takoj, da bo rajši ves dan upognjena tavalala po gozdu, kakor bi od mene vzela hoste. Poznala sem njeno trmoglavost in ošabnost.

«Žal mi je, če je nočeš vzeti», sem odgovorila nekoliko v zadregi. «Ako pa morem za te in za mater kaj storiti, se le oglasi pri nas. Srčno rada vama bom pomagala. Za zdaj pa srečno!» In odšla sem s počasnimi koraki.

«Od tebe ničesar ne potrebujeva in tudi ko bi od gladu umirali», je kričala srdito za menoj. «Nesrečo si prinesla v našo hišo, dobro veš, kako. Zdaj si srečna, vem in vsak dan vidim. A sreča na svetu ni stanovitna; tudi tebi ne bo. Le počakaj. Imela boš še grenkejših ur kakor jaz. Za to bom že skrbela.»

Vedno tesneje mi je bilo pri srcu. Stopala sem vedno hitreje. Nisem ji odgovorila niti se ozrla. Otroka sem pritiskala k sebi in polglasno šepetala: «Samo Bog te mi lahko vzame!»

XV.

Bilo je pozimi. Že štiri dni sva bila z Lojzkom sama doma. Jerici je bil umrl brat in prosila me je, da sme iti k pogrebu. Računala sem, da se vrne tisti dan.

Lojzek je bil tiste dni jako nemiren. Navadno sem z njim dvakrat na dan hodila na sprehod. Zdaj sem pa morala zjutraj ostajati doma, da sem kuhala in opravljala druga hišna dela. Samega nisem puščala nikamor. Bil je star šele štiri leta in pol in utegnilo bi se mu kaj pripetiti. Naša hiša je stala v samotni. V naši sosesčini je bil samo mlin in

mlinarjeva poslopja. Lojzek tedaj ni bil nikdar v družbi drugih otrok.

Tisti dan Lojzek doma ni imel več miru. Ves čas je hodil k oknu in željno pogledoval na vrt, ki je bil ves pokrit s snežno odejo.

«Mama», je rekel čez nekaj časa, «dovoli, da grem z Varijem na vrt. Kar nič ni mrzlo, doma mi je pa tako dolgčas.»

«Ali si se že naveličal bobna in piščalke?»

«Ah mamica», je rekel priliznjeno, «boben in piščalka lahko čakata, sneg pa ne. Tako rad bi metal kepe v Varija, kakor sem včeraj videl vaške fante, ki so se kepalí. To mora biti kaj prijetno.»

«Ali pa res ostaneš na vrtu, Lojzek? Ne boš šel na cesto?»

«Res, ne», odvrne vesel, «pa prav pogostoma pridem pogledati, kaj moja mamica medtem dela. Ali smem?»

«Pa pojdi v božjem imenu», sem rekla. Na glavo sem mu dela kapico in okoli vratu sem mu zavezala ruto, da bi se ne prehladil.

Vsaki pet minut sem šla k oknu gledat, kaj Lojzek dela. Presrečen je tekal gori in doli po vrtu in kepal Varija, ki je poskakoval okoli njega in veselo lajal.

«Kako čvrst postaja Lojzek», sem si mislila, ko sem gledala njegov gibčen životek in polno lice, s katerega je sijalo zdravje in veselje. Nosek in ušesi je imel rdeči od mraza. Kapica mu je med tekanjem zlezla na stran. Bil je videti jako ljubek.

Zdaj pa zdaj je pomolil glavico skozi kuhinjske duri in vprašal brez sape: «Ali ti je kaj dolgčas, mama?» Nato je zopet zbežal.

A med igranjem je pozabil na mater. Šele čez kake pol

ure je pokukal zopet v hišo, me vprašal, ali sem kaj žalostna, obetal, da se koj povrne, in zopet zbežal.

Nisem mu mogla kratiti tega veselja. Tisti dan res ni bilo posebno mrzlo. In kaj se mu more zgoditi na vrtu?

Medtem se je vrnila Jerica. Zelo sem se je razveselila; bilo mi je že težko brez nje. Začela mi je pripovedovati o rajnem bratu. Poslušala sem jo z zanimanjem.

«Kje pa imaš Lojzka?» je vprašala nenadoma. «Nekaj imam zanj.»

«Na vrtu se igra. Koj ga hočem poklicati.» Šla sem k oknu, a nikjer ga nisem videla. Odprla sem okno in ga poklicala po imenu. Nobenega odgovora. Šla sem k vratom in ga poklicala še glasneje. Zopet ne dobim odgovora. Po cesti je prišla stara ženica. «Ali iščete Lojzka?» me je vprašala.

«Ali ste ga morda kje videli?» sem rekla vznemirjena.

«Na mlinskem potoku se je drsal neki otrok. Če se ne motim, je bil Lojzek.»

«Bog pomagaj!» sem zaklicala prestrašeno, «ko bi se led vdril!»

«Ali naj grem ponj?» se je ponudila prijazna ženska.

«Bog vam povrni! Le hitite, jaz pridem koj za vami.» Stopila sem v hišo. «Pomislj, Jerica, Lojzek se drsa pri mlinu», sem rekla vsa v strahu. «In koliko sem mu prepovedovala iti od hiše. Ah ti porednež, kakšne skrbi mi dela! Kako ga bom okregala!»

«Okregala ga boš? Kaj šel!» se je smejala Jerica. «Tem srčneje ga boš objela, ko pride živ in zdrav domov.»

«Pride? Ali misliš, da bom čakala, da šele pride?» Pohitela sem iz hiše.

Ko pridem na cesto, začujem neko vpitje, ki je prihajalo od mlina. Srce mi zastane. Proti meni pa je tekla ona žena in vila roke.

«Hitite domov in pripravite tople vode. Led se je vdrl. Lojzek je utonil», mi je klicala nasproti. «Oh ne obupujte, saj ga bomo oživili. Le hitro pripravite vode. Mlinski hlapec ga nese sem.»

Nič nisem odgovorila niti nisem obupovala, celo ganila se nisem. Stala sem tam, kot bi bila iz kamna, s krčevito stisnjenimi ustnicami in z groze polnimi očmi.

Zdaj sem zaslišala korake. «Mrtev je, mrtev», je klicalo več glasov.

Šele tedaj sem se zganila. Iz prsi mi je ušel obupen krik. Hitela sem nasproti mlinskemu hlapcu, mu iztrgala iz naročja svojega otroka in se ga z rokami trdno oklenila.

«Mrtev, mrtev», sem šepetala kakor v sanjah ter pritiskala svoje lice na brezzavestni Lojzkov obraz. «Otrok moj, tudi z menoj je zdaj končano. Lojzek, moj ljubček, samo enkrat me še poglej!»

Privzdignila sem mu glavico; a ta se je onemogla zibala sem ter tja. «Strašno, strašno! Mrtev je. O Bog, o Bog, kaj bo z menoj!» In pekoče solze so mi padale iz oči na njegovo mrzlo ličece.

Tedaj je pritekla iz hiše Jerica in mi vzela Lojzka.

«Hitro, Dorica, izgubiti ne smemo niti trenutka!» Stekla je z njim v hišo.

Okoli mene se je bilo nabralo polno ljudi. Dve dobrosrčni ženici me primeta pod pazduho in me peljeta v hišo. Vsak trenutek sem mislila, da bom omedlela.

Jerica je z drugimi ženicami dolgo drgnila in močila Lojzka, a bilo je zastonj. Lojzek se ni več zavedel.

Nazadnje mi ga je Jerica globoko ginjena položila v naročje z besedami: «Vse je končano. Bog ga je vzел k sebi in ga ne vrne več.»

«Tedaj mrtev, mrtev!» sem ponavljala kakor iz uma. «Ni mogoče! Pred eno uro je bil še tako cvetoč in poln življenja.» V glavi se mi je začelo mračiti.

Medtem ko sem ljubkovala svojega mrtvega otroka, so ljudje pripovedovali, kako je Lojzek utonil. Vsak je povedal drugače, nihče ni vedel za gotovo. Vsakemu se je zdelo, da se je zgodilo tako.

Neki fantiček je trdil, da ga je mlinarjeva Minka vabila, naj se gre drsat na led.

Mlinski hlapec je pripovedoval, da je čul otročje vpitje. Prišel je gledat, kaj se godi. V trenutku, ko je stopil iz mlina, je videl, ko je Lojzek izginił pod ledom. Takoj je tekel do njega, da bi ga rešil. Rešil ga je tudi, a bil je že utopljen.

Med temi pogovori sem prihajala vedno bolj k sebi. Srce mi je začelo hitreje biti in grozen nemir se je polastil moje duše.

«Minka — je —», sem mrmrala do smrti preplašena, a stavka nisem končala.

Z dlanjo sem si zakrila oči in sem vzdihovala sama pri sebi: «Ni mogoče, ni mogoče! Tako brezsrčna ne more biti. O Bog, preženi ta sum iz mojega srca! Naj verjamem, da mi je vzela preljubega otroka tvoja sveta volja ne pa hudobija sveta.»

Ko je Jerica zapazila mojo razburjenost, je hitro odpravila vse radovedne ženice in otroke, ki so v vedno večjem številu prihajali Lojzka gledat in pomilovat.

Ko sva bili sami, mi je vzela otroka iz rok in ga položila v njegovo posteljico. Potem me je objela in mi rekla med solzami: «Vedi, Dorica, da brez božje volje ne pade človeku niti en las z glave. Da je Lojzek zdaj v nebesih, je bila sama božja volja. Ta misel naj te tolaži, Dorica.»

Ali je bila uganila, kaj se godi v moji duši, ali pa je tudi ona imela kako slutnjo? Ko je govorila, ji je glas trepetal in izogibala se je mojemu pogledu. Da, da, ni bilo dvoma: Jerico je mučil enak sum kakor mene.

Ves dan in vso noč sem jokala in tarnala. Šele proti jutru drugega dne je moj trudni život objelo nemirno spanje.

V začetku so me vznemirjale same grozne sanje. Videla sem Lojzka, ko se je utapljal, a pomagati mu nisem mogla. Koliko sem trpela! Potem sem imela jako lepe sanje. Videla sem Lojza, kako je vodil Lojzka za roke. Oba sta bila neskončno lepa. Obdajal ju je blesk, da sem ju komaj gledala.

«Ne toguj, Dorica!» je rekel Lojz. «Midva sva zveličana in moliva za te. Le trpi še nekoliko, potem pa prideš k nama in nikdar več se ne bomo ločili. Ne sovraži nikogar, čeprav bi imela vzrok za to; srca, ki gojijo sovraštvo, ne bodo uživala nebeskega veselja. Lojzek ti je vzet le začasno. Ko bi živel, bi utegnil zgrešiti pravo pot in izgubila bi ga za vselej. Dorica, ne obupuj, temveč moli in odpusti! Zbogom, Dorica!»

V tem trenutku sem se zbudila. Bila sem vsa potna in srce mi je močno bilo.

Plaho sem gledala okoli. Videla nisem nikogar. Lojzkova posteljica, ki je stala poleg moje, je bila prazna. Ah da, zdaj sem se zavedla: Lojzek leži v spodnji sobi na mrtvaškem odru.

Ali sem sanjala ali pa sta se mi brat in otrok res prikazala, še danes ne vem. Od onega trenutka pa sem svojo nesrečo prenašala mirno in vdano.

Hitro sem se oblekla in šla doli, kjer je Lojzek ležal na mrtvaškem odru med samim cvetjem. Kako je bil lep! Bel kakor voščen kip je slonel na visokem zglavniku; v vsaki ročici je držal cvetlico. Bil je podoben angelu.

Nemo sem se mu približala. S trepetajočo roko sem mu zatisnila oči. Tako sem mu za vselej zaprla zenice, polne življenja in svetlobe, ki so se upirale vame vedno z ljubeznijo.

Bila sem mirna, vdana v božjo voljo. Zdaj pa zdaj je sicer silila grenka solzica iz oči, a sem jo hitro obrisala.

Čemu jokati? Četudi je Lojzek v nebesih, jaz pa na zemlji, sva vendar združena. Tako nas uči sveta vera in tudi Lojz mi je v sanjah to potrdil.

Potem je prišel gospod župnik s šolsko mladino; odnesli so ga. Jaz in Jerica sva šli prvi za krsto. Jamo so mu izkopali med očetovim in Lojzovim grobom.

Ko so spustili krsto v jamo, sem začela omahovati. V tistem trenutku nisem videla Lojzka kot angela v nebesih; videla sem samo črno, temno, mokrotno jamo. In tu notri bo odslej počivalo moje dete? Groza me je obhajala pri teh mislih. Zdelo se mi je, da se bom zadušila. Hotela sem ustaviti moze, ki so spuščali krsto v grob. A Jerica me je prijela in me nekoliko stresla. «Dorica, pridi vendar k sebi!»

Nato sem se res zavedla. Iz prsi mi je ušel globok vzdih. Roke sem pobožno sklenila in od solz meglene oči sem uprla v odprto jamo.

Okoli mene so ljudje glasno jokali. Vmes sem čula trepetajoči župnikov glas, ki je mrliča blagoslavljal. Koj potem je zaropotala zemlja in kamenje na krsto mojega predragega otroka. Potem nisem nič več videla ne slišala. Izgubila sem zavest.

XVI.

Stara sem bila štiri in dvajset let, torej brez dvoma v najlepši, najnadepolnejši dobi; po duši pa sem bila podobna šestdesetletni starki. Od življenja nisem pričakovala nič več. Veselja čut je meni umrl. Izkušnje in trpljenje mi je srce utrdilo.

Zdoma nisem hodila drugam kot v cerkev in na pokopališče, to pa vsak dan. Tam sem najprej na grobovih svojih dragih kleče molila. Potem sem sedla na klop, katero sem dala tamkaj postaviti, in po cele ure gledala na tri križe. Eden je zaznamoval očetovo gomilo, drugi Lojzovo,

tretji Lojzkovo. Moj duh je ob takih prilikah zapuščal svet in se vzpenjal vedno višje. V takih trenutkih nisem imela ne oči ne ušes za to, kar se je godilo okoli mene.

Tudi doma sem bila vedno tiha. Da sem odganjala otožnost in si krajšala čas, sem delala vedno marljiveje.

Uboga Jerica je obupovala nad menoj. «Tako ne smeš nadaljevati», mi je rekla večkrat na dan, «pamet se ti utegne zmešati.»

«Ne boj se», sem odvrnila žalostno, «moja pamet je bistra in zdrava. Toda kaj naj govorim, če me nič ne veseli. Saj veš, na koga mislim noč in dan.»

O Lojzkovi nesrečni smrti se po vasi ni več govorilo. Komisija je potrdila, da se je nesreča zgodila radi otrokove neprevidnosti, in dogodek je bil kmalu pozabljen.

Svoje slutnje, ki so se v meni oglašale vedno bolj, nisem razodela nikomur, niti gospodu župniku ne, ki je zelo želel zvedeti stvar bolj natančno.

Tudi z Jerico se nisva nikdar pomenkovali o Lojzkovi nenaravni smrti, dasi sva o otroku govorili vsak dan. Obe sva slutili nekaj skrivnostnega, a sva se izogibali te reči, kakor da se bojiva. Kaj bi tudi pomagalo skrivnost odkriti — Lojzka mi tako nihče ne more povrniti. Maščevanja pa nisem bila željna.

Po Lojzkovi smrti nisem Minke nikjer več videla. Gotovo se me je izogibala, kajti neverjetno je, da bi se dve sosedki cele mesece ne srečali.

Pravili so, da njena mati že dolgo leži hudo bolna in da obe trpita veliko pomanjkanje. «Kaj ko bi jima pomagala», sem si mislila, «v hiši imam vsega dovolj, več kakor potrebujeva jaz in Jerica. Hraniti ne vem za koga, saj po moji smrti ne bo postavnih dedičev.»

Jerica je bila v začetku jako huda, ko sem ji ukazala nesti bolni mlinarici nekaj piščet, jajc in vina. «Ali si po-

zabila, da vsa tvoja nesreča prihaja od te hiše? Če onidve zdaj trpita pomanjkanje, je to zaslužena kazen, katero jima pravični Bog pošilja že na tem svetu.»

«Sodbo prepustiva Bogu, Jerica», sem rekla. «Bog je pravičen in smemo se zanašati, da je prav storjeno, kar stori. Jaz pa hočem pomagati težko bolni, ker mi je to mogoče. Kdo je ta reva in koliko hudega mi je storila, to nima s tem nič opraviti.»

«Kakor želiš, Dorica», je rekla nato Jerica nekoliko ginjena. Potem pa je pošiljala mlinarici dvakrat toliko, kakor sem naročila.

Sama ni hotela k sosedi. «Tega ponižanja nočem učkati, da bosta mene z darom prvo spodili s praga», je rekla odločno. «Saj je znano, kako sta prevzetni. Če nista v največji sili, gotovo ne sprejmeta tvojih darov.»

Vsak drugi dan je potem iz naše hiše romal k sosedovim jerbas z živežem. Mlinarica in Minka se darov nista branili niti nista vprašali, kdo jih pošilja. Morda sta slutili, odkoder prihaja blago, a bili sta preveč potrebni, da bi se ga branili.

Ko sem se neko jutro napotila k maši, sem čula zvoniti mrtvaški zvon. «Kdo je srečni, ki je zapustil svet?» sem si mislila z vzdihom. Zavidala sem vsakemu, ki je umrl. Ah, s kakšnim hrepenenjem sem čakala svoje zadnje ure, ki me bo, kakor sem trdno upala, za vselej združila z mojimi dragimi!

Med potjo sem srečala gospoda župnika. «Od mrliča prihajam», je rekel s slovesnim glasom, «ki je še zadnji trenutek blagoslavljal tvoje ime.»

«Moje ime?» sem se začudila.

«Mlinarica je to noč umrla z Bogom spravljená», je nadaljeval. «Tvoja velikodušnost, s katero si ves čas njene bolezni skrbela za njo, ji je odprla oči, da je spoznala

svojo krivico proti tebi. Vpričo ljudi me je iskreno prosila, naj te v njenem imenu prosim odpuščanja.»

«Nimam ji kaj odpuščati», sem rekla ginjena, «ker nisem nikdar čutila do nje sovraštva.»

«Mlinarica je menila», je povzel gospod župnik zopet besedo, «da te je le grdo ravnanje v njeni hiši sililo k obupnemu koraku, da si nesrečnega Petriča vzela za moža. Rekla je, da je le ona kriva, kar si v zakonu trpela s tem surovim človekom.»

«Petričev z menoj ni bil nikdar surov», sem rekla v zadregi. «Sicer pa je bilo moje trpljenje jako kratko, samo štiri mesec. Ljubi Bog mi je to bogato povrnil. Daroval mi je Lojzka. Koliko srečnih dni sem imela s tem detetom! — Mlinarica pa naj v miru počiva!»

Gospod mi je nato molče podal roko, katero sem spoštljivo poljubila. Tako je storil vselej, kadar je bil z menoj zadovoljen. Ko je hotel oditi, mi je prišlo nekaj na misel. «Kdo bo pa skrbel za mlinaričin pogreb?» sem vprašala.

«Kdo? — To je šele vprašanje», odgovori resno. «Jaz in cerkev že storiva svojo dolžnost. Menda se bo tudi našel milosrčen mizar, ki bo zastonj zbil par desk.»

«Prosim, gospod župnik», sem rekla, «poskrbite ji dostojen pogreb. Stroške bom že jaz poravnala.»

«Naj se zgodi, kakor želiš, Dora. Bog naj ti povrne. Zbogom, Dora!»

Ljudje so se čudili, ker je mlinarica imela čeden pogreb.

Potem je potekal čas kakor navadno. Prišla je zima in vedno bolj me je navdajala otožnost.

Mimo naše hiše je zdaj šel malokateri človek. Mlin ni več mlel; stal je zapuščen. Mlinarjeva hiša je bila prazna. Po materini smrti je Minka nenadoma izginila, a nihče ni vedel kam. Nekateri so trdili, da hodi okoli po oddaljenih

vaseh in prosi vbogajme, da se preživi. Prebridka usoda, če je bila to resnica!

Mlin so upniki prodali. Govorilo se je, da bo novi gospodar pomladi dal mlin in hišo prezidati.

Tudi Jerica je začela slabeti. Leta in pobitost, ker me je videla nesrečno, so ji izpodjedala zdravje. Kolikokrat sem mislila, kaj mi bo početi, če bi izgubila še njo, zadnjo zvesto dušo.

Bilo je koncem februarja. Sneg je začel kopneti. Ceste so bile polne blata in vode. Zrak je bil mokrotno mrzel. A to me ni vzdržalo doma. Šla sem na pokopališče in tam klečala v snegu, da me je stresal mraz.

Nenadoma me sredi molitve vzdrami bridko vzdihovanje. Ozrem se in zagledam nedaleč od sebe na nekem križu naslonjeno boso in v same cunje zavito žensko. Trepetala je od mraza in iz velikih oči, ki so se čudno svetile v vdrtem obrazu, je gledala največja revščina.

Ko sem jo zagledala, sem segla v žep in ji sočutno vrgla mošnjico z vsem denarjem, ki je bil v njej. Potem sem molila naprej.

A vzdihovanja ni bilo konec. Zdaj je tarnala še glasneje in bridkeje. Zdelo se mi je, da njeni vzdihji izražajo bolj duševno kakor pa telesno bolečino. «Tedad tudi ona obžaluje kakega ljubega mrtvega», sem si mislila. Ozrla sem se še enkrat sočutno na njo. Pri tem pogledu sem se zgrozila. «Usmiljeni Bog, ali si res? Ti, Minka?» sem rekla začudeno. «Pa v takem strašnem stanju!»

«Jaz sem, jaz», je mrmrala Minka z votlim glasom. Potem se mi je boječe približala, se vrgla pred menoj na tla in obupno klicala: «Dora, odpusti mi! Odpusti mi! Vest mi ne da več miru ne ponoči ne podnevi. Ali mi moreš odpustiti mojo vnebovpjajočo hudobijo?»

«Hudobijo?» sem dejala strašno nemirna in srce mi je skoraj nehalo biti. «Vstani, Minka, ne spodobi se pred

menoj klečati. Saj ti nimam kaj odpuščati. Vse je že davno pozabljeno.»

Iz njenih prsi se izvije globok vzdih, ki je izdajal vso muko njene duše. Vstati ni hotela. Z rokami si je pokrivala lice in glasno je jokala. «Dora, odpusti mi, odpusti mi!» je tarnala neprestano.

«Minka, saj nisi pri pameti», sem rekla splašena.

«Oh, da bi bila res blazna, da bi bil greh, ki mi kot môra teži srce, res samo izrodek moje blazne domišljije!» je odvrnila med jokom. «Dora, jaz — jaz — sem kriva, da je tvoj otrok utonil.»

«Ti, ti?» sem zaklicala zavzeta. «Kar sem slutila, me torej res ni goljufalo! Beži, nesrečnica, beži mi izpred oči, da se ne bom spozabila in te preklela!» Prevzela me je neizmerna bolečina. Spustila sem se na Lojzkovo gomilo in sem obupno vzdihovala: «Umorjen si bil torej, moj otroček, moje edino veselje! Umorjen! Grozno!»

Minka je medtem po kolenih prilezla do mojih nog in kakor brez uma ponavljala: «Odpusti mi, Dora, odpusti mi! A umorila ga nisem. Le mojemu zlobnemu namenu se je nehote pridružila nesreča. Dasi spoznavam, da sem najhudoobnejša ženska na svetu, vendar bi take pregrehe ne mogla izvršiti. Bila sem ti nevoščljiva, Dora, čez vse mere nevoščljiva in to me je pripeljalo do hudodelstva. Sovražila sem te iz vse duše, ker sem vedela, da imaš najblažje srce in najčistejšo dušo. Videla sem te neizmerno srečno v ljubezni do otroka. Videla sem, kako je zdaj tebi, nekdam zapuščeni siroti življenje teklo mirno in zadovoljno. Meni pa, ki sem zrastle v obilnosti, ni bilo več dano niti toliko, da bi si utešila glad, da bi pokrila telo pred mrazom. Ah, Dora, Dora, tedaj sem sklenila ti storiti nekaj žalega, samo da bi te videla zopet enkrat prav žalostno. Privabila sem Lojzka na led, da bi se ondi prehladil in obolel ali da bi padel in se ranil. — O ti usmiljeni Bog, kako se je potem zgodilo. Naš pes se je zaletel vanj, Lojzek je padel, led se je vdrl —»

«Molči, molči», sem ji z grozo segla v besedo, «ne pravi mi, kako se je zgodila tista strašna nesreča!» Objela sem križ na grobu svojega otroka, da bi se mi burno srce upokojilo. Razjokala sem se in začela sem mirneje dihati. Ozrla sem se na nesrečnico. V meni se je začelo vzbujati sočutje. «O Minka, Minka, kaj si mi storila!» sem rekla v solzah. «Uničila si vse moje upe, porušila vso mojo srečo! A kaj si storila s tem? Meni si vsekala nezaceljivo rano, ki me bo spravila v rani grob, a sebe si napravila za najnesrečnejšo žensko. — Lojzek, Lojzek, pomagaj mi odpustiti!» sem vzdihovala in poljubovala križ na njegovi gomili. Potem sem se z levo še trdneje oklenila križa, desno pa sem podala Minki. «Odpuščam ti», sem rekla s trepetajočim glasom, «toda s tem pogojem, da svoje življenje spremeniš. Zlo pa, katero si mi storila, ti hočem povrniti z dobrim. Ostani pri meni v hiši, pomagaj Jerici pri delu in poskušaj nekoliko ljubiti njo, katero si dozdaj tako črtila. Ali hočeš?»

Namesto odgovora je poljubovala moje roke in jih močila s solzami.

Od tistega dne je bila Minka res druga ženska. Z največjo marljivostjo se je vdala delu in v njeno spokorjeno srce so se preselile najlepše ženske čednosti. Ker je Jerica vedno bolj slabela, je Minka vestno opravljala vsa hišna dela.

In jaz? — Hud kašelj imam, glava me vedno boli in sušim se dan za dnem. Večji del dneva prebijem na pokopališču. Tam molim, pojem in govorim s svojimi dragimi.

Ljudje pravijo, da se mi meša. Kaj maram, če je to res, da sem le zopet srečna. In srečno se čutim zdaj v resnici. V srcu mi nekaj vedno pravi, da se mi kmalu odpro vrata v večnost. Zato sem tudi že napravila svojo oporoko. Polovico premoženja sem zapustila cerkvi in ubogim svoje rojstne vasi, drugo polovico pa Minki, ki pa mora za to v vsem streči in dobro preživljati mojo zvesto Jerico, dokler mi ne bo sledila v smrt. — In zdaj nimam več kaj povedati. Sprav-

ljena sem z Bogom in s svetom ter nestrpno čakam, da prideta pome Lojz in Lojzek. Vsak večer, kadar ležem, gojim up, da se bom drugi dan zbudila v nebesih! Ah da, skoraj bom za vselej združena s svojimi dragimi!

*

Nekaj mesecev pozneje, na dan pred svetim Alojzijem se je Dora čutila mnogo slabše kakor navadno. Ostati je morala v postelji. Dala je položiti dva venca na Lojzov in Lojzkov grob in tudi sveče je pustila prižgati.

Proti večeru so se ji bolečine nekoliko polegale in po sili je hotela na pokopališče. Nihče si ni upal upirati se tej želji, saj so predobro vedeli, da je to njena zadnja želja v življenju.

Z velikim trudom se je vlekla do dragih grobov. Jerica in Minka sta ji pomagali hoditi. Ondi se je spustila na kolena in je goreče molila. Ravno ko je začelo zvoniti zdravomarijo, jo je napadel hud kašelj in začela je omahovati. Jerica in Minka sta ji prestrašeni pomagali. A ko jo je Jerica dvignila v naročje, je Dorina glava zlezla nazaj. Oči so se ji zaprle in Jerica je z grozo zapazila, da njeno srce ne bije več. Med molitvijo je njena lepa duša zletela k Lojzu in Lojzku.

PAVLINA PAJKOVA.

Pisateljici pričujoče povesti je tekla zibelka v starodavnem lombardskem mestu Pavia, kjer se je rodila 9. aprila 1854. sodnemu svetniku Jožefu Doljaku iz Grgarja. Otroška leta je preživela v rojstnem mestu, potem v Milanu, kjer je bil oče za sodnika. Lombardija je bila namreč takrat še pod avstrijsko upravo. Njen oče je bil l. 1848. slov. državni poslanec v dunajskem parlamentu.

Pavlina je zelo zgodaj izgubila mater (1857) in očeta (1861). Prišla je v hišo svojega strica Matija Doljaka, veleposestnika in župana v Solkanu, kjer se je kmalu počutila popolnoma domačo. V stričevi hiši se je tudi dodobra naučila slovenščine. K Doljakovim so namreč zahajali najodličnejši goriški rodoljubi, med drugimi tudi odvetnik dr. K. Lavrič, ki je Pavlino izpodbujal, naj se izpopolni v znanju slovenskega jezika. Učil jo je tudi deklamirati in nastopati na odru in odprl ji je pogled v domače slovstvo, s tem da ji je pokazal lepoto Prešernovih in Stritarjevih pesmi. Kot pisateljico pa jo je vpeljal v slovstvo profesor Franc Levec, ki je v goriški «Soči» (1873) objavil njene prve sestavke.

L. 1876. se je Pavlina poročila s profesorjem Jankom Pajkom, urednikom mariborskega leposlovnega lista «Zora», v kateri je priobčevala svoje pesmi, ki so večinoma izraz zapuščenosti kot sirota, mladostnih čustev, prve ljubezni. Te pesmi je l. 1878. izdala v posebni knjigi. V Mariboru ni živela dolgo. Njen mož je bil prestavljen v Gradec, potem v Brno in končno na Dunaj in Pavlina mu je zvesto sledila. O počitnicah pa je ni strpelo v tujini. Če je le mogla, je

prišla v Celje, Bovec, Solkan ali kam drugam med domače ljudi. L. 1899. se je vsa družina preselila v Ljubljano, kjer ji je mož še istega leta umrl. V Ljubljani je najrajši občevala z urednikom «Doma in sveta» dr. Fr. Lampetom, ki je bil dobrohoten, a resnicoljuben kritik njenega slovstvenega dela. Tako je n. pr. odklonil njen največji roman «Slučaji usode». Ko je umrl tudi dr. Lampe (sept. 1900), se je čutila zelo osamljeno. Pomladi 1901. je obolela za močno pljučnico in 1. junija je umrla.

Pavlina Pajkova je napisala precej povesti in romanov. Prvo večje delo so Odlomki iz ženskega dnevnika (1876). Potem je objavila v teku let Roka in srce (1881), Blagodejna zvezdica (1881), Mačeha (1882), Očetov tovariš (1884), Dora (1885), Arabela (1885), Obljuba in Prijatelj sin (obe 1884), Roman starega samca in Spomini tete Klare (oboje 1895) in drugo. Udeleževala se je tudi razpravljanja o raznih slovstvenih vprašanjih, ki so gibala njen čas.

V svojih povestih opisuje vesele, a še rajši žalostne plati življenja. Najbolj se je skušala poglobiti v žensko dušo, kar je naravno, in najpozorneje je slikala ženske osebe. Stikov z resničnim življenjem ni iskala, kot ga ni iskala večina pisateljev njene slovstvene dobe in šole. Eno pa se kaže v njenih delih, namreč močna verska in moralna zavest. Namen njenih spisov je bil po njenih lastnih besedah nuditi ljudstvu berilo, ki bi «vzgojevalo duhove in srca za vse lepo in blago.»

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000421888

